Biblioteka Jagiellońska.

I. A. 5.

I. A. 5.

V
B J
C
202
CIMELIA

~~Sil. pols. 17.~~

~~VIII. A. 34~~

DIALECTICA IOANNIS CÆSARII,

Per Quæstiones, in Compendium redacta, Autore Chasparo Rodolphi.

(·)

ADCESSIT IN PRINCIPIO per eundem Procemion, continens totius Dialectici negotij summam ac usum.

ADIECTA EST AD CALCEM HVius Dialecticæ institutionis, Ioannis Murmellij in x. Prædicamenta Aristotælis Isagoge, oppido quam utilis huius disciplinæ studiosis.

CRACCOVIÆ
Ex Officina Matthiæ Scharffenbergij. Anno. M.
D. XLVI.

IVVENTVTI MARPVRGENSI
Reinhardus Hadamarius.

.:. .:. .:.

Vadenti peregre, Callis sinuosus, aptito,
Vt Proteus formis pluribus, errat agro,
Cautibus hic horret, blandus iuuat ille uiretis,
Ille salebrosus, mollis hic esse solet:
Per latas aliud, longis ambagibus, oras,
Tetra uel aspectu lustra, uagatur iter:
Aequatis aliud te per compendia lamis,
Ducit, ut innocuis paßibus ire queas.
Panditur adceßu uario Dialectica, tanquam
Innumeris uulgo meta petita uijs:
Pleraq; diuersis anfractibus horrida, sistit
Cliuosa fessos asperitate uiros:
Rara uiatores campo traducit amœno,
Rarior optata commoditate beat.
Ad Logicen properas sed tu quam tramite recto
Ne rapiare uago Tesqua per hirta gradu.
Adcipe Chaspari monumenta fidelia nostri.
Quæ tulit officio candidiore tibi:
Sic Spelæa nihil seductus ad auia, frugem
Omne speratam dexteriore feres.

Doctiß

Gym. O. 202

DOCTISSIMO AC HVMA nißimo hebreæ linguæ apud Marpurgũ profeſſori A V G. Sebaſtiano Nutzeno, Cõpatri ſuo Chaſparus Rodol. εὐπράττειν.

EXPRIMERE VERBIS, DOctißime Sebaſtiane, non poſſum quanto fauore, quantis item beneficijs Academia noſtra, me ſit proſecuta: Partim q; me hominem (ut aiunt) οὐρανοπετέα, dignum olim cenſuerit, à quo Pædagogium ræcens, & decenter informari, & prudenter erigit: cuius in humeris, onus iſtud ut grauißimum ita me hercle amplißimum, quieſcere commodius poſſet. Vnde ſi quid laudis prouenerit, ad te pars melior deriuari debet, qui mihi Theſeus ſemper infractus adfuiſti. Partim q; maioribus officijs me ſibi obſtrictura, ad altiorem honoris gradum euexerit, nempe in album doctißimorum celeberrimæ Academiæ noſtræ Profeſſorũ tranſcribendo. In quorum refulgent numero, diſertißimus Theologus ERHARDVS Snepi. Τοῦ καὶ ἀπό γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. Iuriſperitißimus D. Io. Ferrarius Præceptor noſter communis, τῷ δ᾽ ἔνι μὲν μορφὴ ἐπέων, ἐν δὲ φρένες ἐσθλαί. καὶ σύ ὦ Σεβαστιανὲ εἰλικρινέστατε, ἑβραικῆς γλώσσης πρόβλημα τὸ χάλκεον (ὡς ὁμηρίζεσθαι) καὶ ἄρρηκτον τεῖχος. Ioannes Lonicerus, qui utrum Rhomanas, an Atti-

eas Muſas habeat magis præſenteis, ſub iudice esto Burchardus Mitthobius, cum Matheſeos, tum Medicinæ callentiſsimus: Cui utinam κὴς illa Homerica ἡ ὀλοὴ tam ſit propitia q̃ iniqua Præſtantiſsimos alios, ne magis ἐγκώμιον ceciniſſe q̃ epiſtolā ſcripſiſſe uidear prætereo. Quibus connumeratis, cô neruis omnibus incumbo, ut tantorum procerum erga me beneuolentiæ & expectationi reſpondeā. Sed cum in præſentiarum nihil, quod me uoti compotem redditurum exiſtimem, occurrat, omnibus tamen (quæ tantorum uirorum est humanitas) rem gratiſsimam me facturum ſpero, ſi uel aliquod grati animi ac amoris mutui ſpecimen exhibiturus, ea, quæ Academicæ iuuentuti noſtræ profutura cō fidam, in publicum emittere curarem: maxime Dialectica, hoc est, à profeſsionis meæ chartophylacio deprompta progymnaſmata, & eadem breuiter ac luculenter ut uelut in tabula depicta contemplentur, & maiore etiam cum fructu conſequantur adoleſcentes. Quippe prouinciam eandem multi, cū ex Neotericis, tum ex ueteribus, & ijs tam Græcis q̃ Latinis ſubeuntes, multa quidem tradiderunt: ſed alij prolixitate tam faſtidioſa, alij breuitate tam ſuccincta, tot argutijs alij, alij barbarie tanta, ut (niſi me iudicium fallat) inſtituto pauciſsimi ſatisfecerint. Vnus Cæſarius, ut (cum bona aliorum uenia dixerim) inter ueteres philoſophos merito recenſendus, medio quodam modo, ut ipſe fatetur, in uento curſu procedens, ex non contemnendis autoribus, decem tractatus compoſuit non minore cum

fru

fructu, quam laude. In quibus ea ferè omnia quæ in Analyticis, Topicis & Elenchis apud Aristotelem, in quarto & nono tractatu etiam, q̃ promiscue apud Boethium habentur, uidetur complexus. Ea cum prudentißimo huius Academiæ Procerum consensu, publice prælegenda suscepissem, ac quædam iuuentutis nostræ captum excedere animaduertissem in Compendium omnia, reiectis, à quibus nostræ ætatis ingeniola utcunq; abhorrere uidebantur, redigere constitui. Id quicquid est, cui potius dedicem quam tibi Sebastiane humanißime, neminem habeo. ὑπομνήσκων τῶν πρός ἐμέ ἐνεργεσιῶν σοῦ τῶν ἐπὶ λα μαῦ πεποιημένων. Non tam ut gratias referre, quam ut grati pectoris symbolum proferre gestiam. Omnia itaq; tu eo quo scripta sunt animo, hoc est, candidißimo suscipiens, Iudicium tuũ quod perspicacißimum & idem humanißimum, adhibeto. Et si qua non magnifico uocabulorum adparatu uidebis expolita: cogitato me in simplicem & ad puerilia magis ingenia adpositam rationem, quã sermonis exquisitioris lenocinium incubuisse: Iuxta peruulgarum illud ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον. Adhæc, si ordinem nonnihil mutatum & me per omnia Cæsarianis uestigijs non insistere, suspexeris, cõsulto à me factum esse arbitrator. Quo soli iuuentuti nullius in uerba magistri iuratus, prodessem: In nonnullis Rodolph. Agricolam secutus. Alibi Philip. Melanthona, olim apud Tubingam & Vuitebergam preceptorem meum unice obseruandum, In plerisq; Ludouicum Viuem, prout utilitas futu-

 ra uide-

batur efflagitare sum imitatus. Adieci singulis ferme capitibus singulos usus. Totius item negocij Dialectici summam præmisi, ut eius artis studiosi, statim in ipsius operis ingressu uideant, quorsum tendat, ac quid sibi uelit hæc disserendi ratio. Qui labor qualiscunq; meus, si principio tibi, uir integerrime, placuerit: deinde, per te, affini tuo D. Ioanni Ficino Haßiæ Archicancellario communi omnium doctißimorum uirorum Patrono ac Mecænati: Postremo huius celeberrimæ Academiæ proceribus, fuerit sedulo commendatus. Ad tua reliqua in me benemerita cumulus hic ultimus, cui nihil adijci ulterius queat, accesserit. Vale. Ex Academia Marpurgensi, octauo Idus Iulias, Anno ab orbe redempto.

1 5 3 4.

Chaspari Rodolphi in artem Dialecticam Procemion.

QVoniam omnis, ut inquit Cicero, quæ à ratione de aliqua re suscipitur insti- tutio, debet à diffinitione proficisci, ut intelligatur quid sit de quo disputetur tractaturi artem disserendi, primum quo nomine adpelletur constituemus. Deinde quid sit, Hinc quæ partes, Quod officium, Quo nomine à Grammaticis & Rhetoricis differat. Principio igitur disserendi rationem Plato διαλεκτικὴν, Aristotiles λογικὴν dixerunt: hic à λόγος, ille à διαλέγεσθαι. Quod rationem quandam de quocunq; themate disputandi præscribat, & modum tum discendi tum docendi tradat. Est ergo διαλεκτικὴ nihil aliud quàm scientia ita disputandi, ut quacunq; re proposita ualidißimis argumentis tua probare, aliena uero refutare, certo modo ac ratione queas. Hæc duas habet partes. Quarum altera εὑρετικὴ Grecis. Inuentiua Latinis: altera uero κριτικὴ, hoc est, iudicatiua dicitur. Inuentio argumentum quærit, & materiam confirmandi propositi thematis exhibet. Hæc pars dialectices, quia locos, qui sunt. Tanquã domunculæ & sedes argumentorum, ministrat, recte à Græcis τοπικὴ dicta est. Iudicatiua inuentum argumentum excutit atq; explorat. Cape similitudinem. Bractearius exculpturus imaginem principio cogitat unde sibi comparet metallum. Conquisito eo proximum est ut uideat sit'ne probum an a-

Etymologia.

ὅρος.

Partes.

Simile.

dulterinum, itaq; ad Basanum exigit. Sic dialecticus principio argumentum inuenit. Hinc dijudicat sit ne probum an fallax. Proponatur thema ex Cicerone. Fides est fundamentum Iustitiæ, Loci, Finitio, partes, causæ, officia, similia, contraria, Argumenta ministrabunt. Quæ postea κριτική inquirit, & tanquam aurifaber ad suos Basanos, hoc est quæstiones, Quid nomen sit, Quæ res, Quæ causæ, Quæ partes, Quæ officia exigit. Ex quibus colligere est hanc posteriorem partem Dialectices aut diffinire aliquid aut diuidere, aut colligere. Porro colligendi facultas triplici diuersitate, ut inquit Boethius, tractatur. Aut enim perpetuo ueris argumentationibus disputatio decurrit: & disciplina uel demonstratio nuncupatur: aut tantum probabilibus, & διαλεκτική dicitur: aut apertißime falsis, & Sophistice, hoc est, Cauillatoria perhibetur. Quorum omnium exemplo esto. Fides est fundamentum Iustitiæ. Exploraturus igitur probe ne senserit Cicero, ad primam quæstionem exige, & certam appellationem uocabulorum constitue, Itaque cum fides à fio factum sit, iubet ut fiant quæ dicta sunt: ergo uirtus. Iustitia cum à iure, executio iuris: ergo etiam uirtus. Porro, constituta certa appellatione uocabulorum mox cogitabis, cuiusmodi uirtus est Fides: cuiusmodi uirtus iustitia. Quandoquidem, Prudentia, Fortitudo, Temperantia uirtutes sunt. Hoc opus hic labor est, ut probe excutias naturam uocabulorum. Nam si inepte deffinieris, corruet quicquid erit Dialectici negocij. Atqui hic tibi est Dialecticus, tanquam

Exemplum ex I. officiorum desumptum

Summa iudicatiuæ dialectices.

Triplex colligendi facultas.

Exemplum Finitio nominis

finitio rei

quam

quam Mercurialis statua, πολυκέφαλος non tam ducens q̃ anim cogitationem dirigens. Quomodo uidelicet animi cogitatio formanda circa finitionē rei, in hunc modum, sit ne minus commune uocabulum uox diffinienda, an magis commune. Item cum quibus habet cognationem. Hæc est enim materies definiendi. Principio igitur Dialecticus prescribit, quæ uoces cognatæ, ueluti prima philosophiæ elementa: Quæ minus communia, quæ magis communia uocabula. Siquidem minus communia semper diffiniuntur per magis communia, & uoces cognatæ solum admittuntur in diffinitionem. Vt Fides q̃ minus commune est, diffinitur per uocabulū uirtutis, q. magis cōmune ē Sic de iustitia iudicādum. Sed quia difficile erat cognoscere minus ac magis communia uocabula. Item uoces cognatas uisum est prudentibus hominibus? quosdam locos communes, tanquam armamentarium quoddam adornare, & in hos locos quicquid esset usquam uocabulorum minus ac magis communium, Quicquid etiam usquam esset uocum cognatarum redigere, ut sicubi incideret uocabulum aliquod diffiniendum, haberemus in promptu materiam diffiniendi. Quia uero res natura confusæ sunt, etenim accidentia Substantijs uidemus esse admixta, Vt igitur ordine quodam possent res concipi, ac diffiniri, opus fuit istis ordinibus rerum ut suas cuiq; rei significandæ uoces tribueremus. Tres ergo locos instruxerunt, unde peterentur diffinitiones, hoc est substātiam, Quātitatem et Qualitatem. Quartum ut conferendarum rerum

Vsus prædicabiliū.

Prædicabilia.

Prædicamenta & eorum usus.

Diuisio pñtorum Vsus prædicamen.

Numerus prædicamentorū.

 materi

materiam administraret. Posteriora enim sex Prædicamenta ad relationem referenda censemus. Explorаturus igitur naturam Fidei & iusticiæ sic co-
Exemplū gitabis, cadat ne in subiectum, an subsistat per se: certum est utrunq; cadere in Subiectum, Non igitur, Substantiæ. Proximum est, ut cogites sint ne magnæ an paruæ res, At cum non sint expositæ sensibus non possunt esse Quãtitates, ergo Qualitates erũt. Hinc diffinitionem petes: Cum autem Qualitates non sunt aliud nisi διαθέσεις quædam, hoc est affec-
Diuisio. tiones animorum & corporum, Vtraq; affectiones animi sunt. Quid igitur Fides: Qualitas animi uoluntaria, conuentorum dictorumq;, constantiam & ueritatem seruans. Quid Iustitia: Qualitas animi uoluntaria bona, tribuens unicuiq; quod suum est. Excussa tandem natura uocabulorum, proximum est, ut uideas quàm late pateat uocabulum quam multa themati insint, id quod Diuisio explicabit, quæ non parum adiuuat diffinitionem. Cum Diffinitio nihil aliud sit, nisi ex Genere per Differentias diuisio, in
Propositio. species descendere. Ergo alia Fides est domini in seruos, alia serui in dominos, alia imperatoris in deuictos &c. Item alia est iustitia Commutatiua. Alia distributiua. alia priuata, alia publica, alia bellica, alia ciuilis. Quæ omnia ubi probe excusseris collatis ultro citroq; finitionibus ac partibus: Tum demum certam aliquam sententiam affirmatiuam uel
Argumentatio. negatiuam, simplicem uel conditionalem, iuxta rationem simplicium uocabulorum statues. Præstiterit autem plures propositiones connectere, ut quã

apte

apte inter se cohæreant propositiones, & quam efficax probatio sit, uideas, Ne tamen ut in buccam uenerint effutias, & prodigiosa argumentatio erũpat ad certas argumentandi formas, quas in hoc Dialecticus pscribit, ppositiões redige, ad hũc mod

Quicquid uere ac constanter dicta seruat, est fundamentum iustitiæ. Fides uere ac constanter dicta seruat, ergo Fides est fundamentum Iustitiæ.

Porro hæc omnia proprie distincte copiose, ornate, & cum quadam audientium admiratione eloqui indicat Rhetor, Ergo inter grammaticum, Dialecticum, Rhetorem hoc interest.

Grammaticus orationem format simplicem uel figuratam, pertinet ergo ad dictiones.

Dialecticus simpliciter, & citra omnem splendorem, quid ueri, quid falsi orationi insit exquirit: atq; adeo iudicium de rebus format.

Rhetor coloribus quibusdam utitur, quibus orationem magis splendidam reddat. Instruit enim orationem ad Captum popularem. Recte igitur Stoicorum princeps (quemadmodum inquit Viues) Dialecticen manui dicebat esse similem contractæ in pugnum: Rhetoricen uero eidem manui expansæ in palmam: ut in hoc uelut sermonis ædificio. Grammatica cedat ligna & lapides: Dialectica domum erigat, Rhetor condat ciuitatem. Grammatica usq; ad uocabulorum coniunctionem progrediatur. Dialectica usq; ad argumentationem, Rhetorica usq; ad sermonem, & (quod exactius est) orationem.

Hæc ille.

Habes

Habes. Quod nomē ſit arti. Quæ partes. Quo a Grāmatica ac Rhetorica differat. Ex quibus omnibus colligere eſt officium Dialectici, non ſolum præbere materiā de quocunq; themate diſputandi verumetiam recto ordine ac modo tum diſcere ac docere, ac de his omnibus iudicium formare, Nullis erroribus inuolui, ſed ex cunctis orationum Neandris Dialectica regula, tanquam Theſei filo exitum premonſtrante, emergere.

DIALECTICA CÆSARII PRO HVius artis Tyronibus, in Cõpendium, διὰ τῶν ἐξωτημάτων, redacta Authore Chaſparo Rodolphi.

De Prædicabilibus.

QVID eſt Prædicabile: Eſt uox quæ de pluribus uniuoce prædicari poteſt, ut Genus, Species, Differentia, Propriũ, Accidens. Vnde dicitur prædicabile? A prædicando. Quia indicat quæ uox de qua commode dici poßit, ut Genus de ſpecie. Quod ſunt prædicabilia? Quinq;, Genus ſcilicet, Species, Differentia Proprium, Accidens. Quid eſt Genus? Quod de pluribus & differentibus Specie, in eo quod quid eſt, prædicatur: ut animal de homine. Nam ſi quæratur, quid eſt homo? apte reſpondetur, animal. Ergo in quid eſt prædicatur, quod apte reſpondetur ad quæſitiuum, Quid quæ differũtur ſpecie? Quæcunq; ſub diuerſis continentur ſpeciebus: ut Alexander & Bucæphalus equus, & ipſe quoq; inter ſe Species diuerſæ, ut homo, bos, leo. &c.

Quotuplex eſt Genus? Duplex. Summum uidelicet ſeu Generalißimum & Subalternum.

Quod

Quod genus dicitur Summum? Supra quod non est aliud superueniens genus, ut Substantia.

Quod genus dicitur Subalternum? Quod, cum sit genus potest esse species. Porro, quicquid continetur inter genus Summum & Speciem infimam genus subalternum dici potest.

Ad quid conducit genus? Præterquam quod ad diffinitionem conducit. Plurimum ualet etiam ad copiam & Figuras quasdam Rhetoricas: Nunquã enim proprie excusseris quid generi insit, nisi prius in species conijcias, ut uirtutem in liberalitatem. Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem & reliquas uirtutes. Atqui his uides adornari copiam sermonis. Preterea distributiones Rhetoricas.

Species.

Quid est Species? Quæ sub adsignato Genere ponitur: ut homo, animal respectu uiui.

Quotuplex est Species? Duplex, Infima seu specialißima & Subalterna.

Quæ Species dicitur Infima? Quæ cum sit Species, Genus esse non potest. Propterea quod sub se alias species non habet. sed Indiuidua tantum, ut homo

Quæ species dicitur Subalterna? Quæ & Genus & species esse potest, ad aliud quidem & aliud sumpta Cuiusmodi sunt omnia ea quæcunq; media sunt inter Genus generalißimum & Speciem specialißimam, ut sequentes duæ declarant Figuræ.

Figura

Figura Substantiarum.

	Substantia	
Corporea		Incorporea
	Corpus	
Animatum		Inanimatum
	Viuum	
Sensibile		Insensibile
	Animal	
Rationale		Irrationale
	Animalrationale	
Mortale		Immortale
	Homo	
Homerus	Plato	Aristotiles

Figura Accidentium.

	Qualitas	
Voluntaria		Corporalis
	Affectus	
Bonus		Malus
	Virtus	
Erga alios		Erga se
	Auxiliaris	
Consilio		Opibus
	Iustitia	

Hec Iustitia. &c.

Indiui-

Indiuiduum.

Quid est indiuiduum? Quod de uno solo particulari prædicatur, ut Virgilius, hic homo. &c.

Vnde dicitur Indiuiduum? Ab in, id est non, & diuiduum, quod non sit diuiduum in alia quæ sub se continet.

Differentia.

Quid est Differentia? Quæ de pluribus & differentibus specie uel numero, in eo quod quale quid est prædicatur, ut quærendo, Quale quid est homo apte respondetur, animal rationale mortale. Ergo in quale quid predicatur, per quod apte respondetur, ad quæsitiuum Quale quid.

Quæ differunt Numero? Quæcunq; in numerando, hoc est, dum numerantur, inter se differunt, ut singuli inter se homines, singuli equi, & quæcunq; indiuidua sub una continentur specie.

Ad quid conducunt Differentiæ? Ad Diffinitionẽ cum scilicet speciem à specie cognata diuidimus, ut Fortitudo & Temperãtia sunt uoces cognatæ: Sed Temperantia est uoluptatum modus, Fortitudo, aduersorum tollerantia. Item cum themata à quibusuis cognatis distinguntur, ut Prodigalitas à liberalitate. Prodigalitas, est immodica profusio: Liberalitas loco & tempore elargiri.

Proprium.

Quot modis dicitur proprium? Quatuor. Primo

homin

Quod soli alicui adcidit Speciei, & si non omni, ut homini medicum esse.

Secundo: Quod õni, sed nõ soli, ut homini bipedem esse.

Tertio. Quod soli quidem & omni, sed non semper, ut homini canescere in senectute.

Quarto: Quod soli: omni: & semper, hoc est, naturalem propensionem ad opus significat, Quemadmodum homini posse loqui inest.

Differentia & vsus Proprij.

Quomodo differunt differentiæ à Proprio? Si usum spectes nihil differunt. Nam utraq; proprias conditiones Specierum explicant, quibus illæ inter se dißident. Alij partem rei significari differẽtia uolunt, naturalẽ uero propensionẽ ad opus. Proprio.

Accidens.

Quid est accidens? Quod adest & abest preter subiecti corruptionem, ut medicum, album, nigrum esse.

Quotuplex est Accidens? Duplex. Separabile & inseparabile.

Quid est Accidens Separabile? Quod de subiecto uere negari potest, ut dormire.

Quid est accidens Inseparabile, Quod de subiecto negari non potest, ut nigrum esse in coruo.

Ad quid conducunt Accidentia? Quemadmodũ differentia. & Proprium conducunt ad distinguendas species cognatas, sic Accidentia ad dignoscenda indiuidua: Neq; enim inter Xenocratem & A-

ristotelem internoſces, niſi ex utriuſq; ingenio diſcrimina colligas: quia ille hebeti ac tardo, hic autē acuto ingenio fuerit. Ergo hoc poſtremum Prædicabile magis ad deſcriptiones pertinet, quibus plærunq; aues, herbæ, gēmæ, & ſingula inter ſe indiuidua diſtinguuntur.

Vſus Prædicabilium.

Ad quid conducunt Prædicabilia? Vt ſcias quod uocabulū ſit minus cōmune, quàm magis cōmune: Itē quæ uox cū q̃ habeat cognationē. Iā minus cōmunia ſemper diffiniuntur per magis communia: & uoces cognatæ ſolum admittuntur in diffinitionem. Ex prædicabilibus igitur, uoces cognatæ ſunt, Indiuiduum Genus, Species, Differentia, Proprium. Quia poſito uno aliquo iſtorum, neceſſe eſt continuo ſequi reliqua. Accidens uero nihil cognationis cum his habet: ſignificat enim rem aduentitiam.

De Prædicamentis veris.

Quid eſt prædicamentum? Eſt terminorum qui ſecundum nullam complexionem dicuntur, naturæ rerum ordinatio, hoc eſt communis ordo uocum cognatarum, atq; adeo cognitio rerum ab imo ad ſummum uſq; cognoſcendarum, quid cui & quomodo conueniant, quid à quo & quomodo diſſentiat.

Vnde dicitur prædicamentum? A prædicando, quemadmodum prædicabile: quod hinc docemur, quæ uoces de quibus neceſſario prædicentur.

Quæ

Quæ eſt utilitas Prædicamentorum? ut habeas ſuppellectilem inſtructam uocum cognatarum, ut ſi uſus ueniat diffiniendi, habeas in promptu, unde diffinitionem petas.

Quot ſunt prædicamenta ſeu genera prima? Decem. Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Paßio, Situs, Vbi, Quando, Habitus.

Diſtinguuntur ne etiam? Diſtinguuntur ratione, ſed non re: omnia enim ad ſubſtantiam tanquam ad fundamentum referuntur.

Quomodo diſtinguuntur ratione? In Subſtantiam & accidentia.

Quot ſunt Prædicamenta ſubſtantiæ? Vnum ſcilicet. Subſtantia: Reliqua ſunt accidentium.

Subſtantia.

Quid eſt Subſtantia? Quæ per ſe ſubſiſtit alio neutiquam indigens ut ſit. ut homo.

Vnde dicitur Subſtantia? A ſubſtando, quod aliis omnibus, hoc eſt, accidentibus obſtet.

Quomodo differunt ſubſtantiæ ab Accidentibus? Subſtantiæ non mutãtur. Accidentia mutantur, ut color in homine ſubinde mutatur, cum ipſe homo non mutetur interim.

Quæ uocabula ſunt congerenda in hunc ordinẽ? Omnia uocabula Subſtantiarum.

FIGVRA SVBSTANTIARVM.

- Substātia
  - corporea
    - Animata
      - Sentiens
        - Rationalis, Homo, hic homo.
        - Irrationalis, Brutū & hoc terrestre uolucre, amphibion, aquatile.
      - ζωόφυτον: concha, spongia, urtica.
      - Non sentiens: planta, hoc est, arbor, frutex, herba, flos, frumentum.
    - Inanima
      - Simplex
        - Cœlum
        - Elementum
          - ignis: calidus & siccus
          - Aer: calidus et humidꝰ
          - Aqua, frigida et hūida
          - Terra: frigida et sicca
      - Mixta
        - Absoluta: metalla, lapides, gemmæ
        - Inabsoluta: nix, grando, pruina, Ros, fulmen.
  - Incorpa, Angelus, anima deus

In hunc ordinem digere & Substantiarum partes, ut manus, pedes, uentrem. &c. Ex quibus diffinitio petitur membris constans, & color Rhetoricus Distributio.

Quantitas.

Quid est Quantitas: Est secundum quam in partes quippiã diuiditur, uel, cui contingit posse diuidi.

Quot modis potest res diuidi? Duobus, scilicet secundum magnitudinem, & multitudinem.

Quotuplex igitur est Quantitas? Duplex. Continua & Discreta.

Quid est quantitas continua? Cuius partes ad eundem terminum communem copulantur, ut partes Lineæ ad punctũ Superficiei, ad Lineam. Corporis, ad Superficiem, Temporis deniq; ad Instans.

Quid igitur Linea? Quantitas continua longa, cuius partes copulantur ad punctum.

Quid Superficies? Quantitas continua longa & lata, cuius partes copulantur ad Lineam.

Quid Corpus? Quantitas continua densa, cuius partes copulantur ad Superficiem.

Quid Tempus? Quantitas continua, cuius partes copulantur ad Instans.

Quid est quantitas discreta? Cuius partes ad nullum terminum communem copulantur, sed à se inuicem sunt seiunctæ, ut numerus & oratio.

Quid est Numerus? Est multitudo collecta ex unitatibus.

Quid est vnitas? Principium numeri.

FIGVRA QVANTITATVM.

- Quantitas.
  - Continua, quæ constat
    - Longo, Lato, & Profundo, est
      - Linea: ut pes, ulna, ὀργυιά
      - Superficies: Triangularis, Quadriangularis.
      - Corpus, sphera, pyramis, &c.
  - Discreta
    - Numerus triplex
      - Absolutus
        - Par 94.32.16.8. 4. &c.
        - Impar
          - Incompositus, 3.5.7
          - Cõpositus. 13.15.17.
      - Alio respiciens: Aequalis Inæqualis. &c.
      - Figuratus: sphæricus, circularis. &c.
    - Oratio in qua spectatur
      - Compositio partium, Dactilica, Spondaica, Iambica. &c.
      - Cantus & Rhythmus. Hinc Musicæ Harmoniæ species apud Boethium.
      - Versus, Pentameter, Dimeter.
      - Monometer.

Ad quid conducit Prædicamentum Quantitatis? Ad uarias uariarum rerum Diffinitiones Hinc Mensurarum, Numerorum, Geographiæ, Topographiæ Cosmographiæ, Instrumentorum, quibus Astronomi utuntur, Rerum Arithmeticarum, Scansionis, Pedis poetici Diffinitio sumitur.

Qualitas.

Quid est Qualitas? Secundum quam quales esse dicimur, ut secundũ prudentiã, dicimur prudentes.

Quot sunt species qualitatis? Quatuor, ἕξις & dispositio, Naturalis potentia & impotentia, Passibilis Qualitas πάθος seu paßio, Figura et Forma.

Quid est ἕξις? Qualitas difficulter mobilis à subiecto in quo est, ut Virtutes & scientiæ.

Quid est Dispositio? Qualitas facile mobilis ab eo in quo est, ut Sanitas & ægritudo,

Quid est Naturalis Potentia? Secundum quam quispiam non ex eo quod talis est dicitur, sed talis esse potest, ut docilis puer dicitur non quiiam doctus sit, sed aptus doceri.

Quid est Naturalis Impotentia? Cui talis natura est denegata, ut molle, cui naturalis resistendi uis est denegata.

Quid est paßibilis Qualitas? Qualitas permanens, quæ sensui paßionem aliquam infert, & sensum mouet, ut in melle dulcedo gustum mouens.

Quid est paßio. Qualitas transiens, facileq; mutabilis, sensui paßionem inferens, ut Rubor in facie, Pallor ex metu.

FIGVRA QVALITATVM.

- Qualitates.
  - ἕξις
    - Animi
      - Intellectuales: quæ cõsistunt in
        - Cultu orationis: ut Grammatica, Dialectica, Rhetorica.
        - Vita instituenda: Ethice, Politice, Oeconomice.
        - Tractatiõe rerum naturalium, physica, numeri, magnitudines.
      - Voluntariæ
        - Commodantes } Vt Virtutes
        - Incommodãtes } Vt Vitia.
    - Corporis: Fullonia, Figulina, Lucta, & reliqua corpis exercitia
  - παθι
    - Animi: Spes, Metus, Gaudium, Dolor, & quæ ex his nascuntur.
    - Corporis: Quæcunq; sensibus sunt exposita. Auditui, ut toni. Gustui, Sapores: Olfactui, odores: Visui, colores: Tactui, frigidum calidum, humidum, siccum.

Quid est Figura? Ex continui terminatione proueniens Qualitas.

Quid est Forma? Ex Numero aut Numeri proportione proueniens Qualitas.

Quorsum conducit Prædicamentum Qualitatis. Ad progymnasmata Rhetorum, Laudationem scilicet & uituperationem. Laudatur enim uirtus, uituperatur uicium: Prætera ad confirmationem & cōfutationem, ut in genere Deliberatiuo, hinc petunt Rhetores naturam Honesti, Confirmationis locum

Ad aliquid.

Quæ dicuntur Ad aliquid? Quæcunq; hoc ipsū quod sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, id est, ad Aliquid dicuntur quæcunq; ad aliud referūtur, in Genitiuo casu, uel alio quouis modo, ut dominus serui dominus. &c.

Quomodo differt à superioribus Prædicamentis ad Aliquid? Superiora sunt rei sine respectu adceptæ, ut homo, quatenus est homo. Substantia est. quatenus longus, Quantitas, quatenus bonus, Qualitas. Ad aliquid uero est rei cum respectu adceptæ ut Homo, quatenus est maritus, consul. &c. Ad aliquid est.

Quot ueniunt spectanda in prædicamento Ad aliquid? Duo. Fundamentum & terminus. Fundamē tum in Prædicamento Adaliquid, est illud à quo oritur relatio. Terminus, res ad quam fit relatio. Nomen patris oritur in gignente & genitum respēcit. Nomē filij oritur in genito & gignentē respicit.

FIGVRA τῶν πρὸς τι.

Relatiua conferuntur inter se.

- Natura, Causa, Effectus, Signum, Euentus. &c.
- Ratione, Fasces, Magistratus Suprapositiōe & Suppositiōe
- Patronus, cliens, Dñs, Seruus.
- Cōsanguinitate. frater, soror. Matertera, amita.
- Cōiugio, socrꝰ, nurus, gener, socer.
- Contractu. Locator, cōductor Emptor, Venditor.
- Cōmuniter accidētibus. Poeta mendax, Cantor, Cupediarius
- Sexu, Mas, Fœmina.
- Aetate, Iuuenis. Senex.
- Conditione, Pauper, Diues, Liber, Seruus.

Ad quid conducit prædicamentum Adaliquid? ad res cognoscendas.

Plurimum enim refert scire, qua ratione quid fiat. Et profecto qui uolet de rebus differere, oportebit maxime cognitas habere relationes & circumstantias.

Posteriora sex Prædicamenta.

Actio.

Quid est Actio? Secundum quam in id quod subijcitur agere dicimur ut secare. uerberare. &c.

Pasſio.

Quid est Paſsio? Illatio, effectusq; actionis ut secari,

cedri, uerberari. &c.

Situs.

Quid est Situs? Quod positionem habet quoquo modo ad alterum, puta ad partes corporis, uel sic uel sic se habentis, ut stare. Sedere, recumbere.

Vbi.

Quid est Vbi? Quae à loci circumscriptione procedit corporis locatio, ut in foro, in templo esse.

Quando.

Quid est Quando? Quae ex tempore relinquitur rerum affectio, ut Praesens, Praeteritum & Futurū, Adolescentia. &c.

Habitus.

Quid est habitus? Ratio uestiendi corpus, ut armatum esse.

Vsus eorum omnium, quae de Praedicamentis dicta sunt.

Ad quid conferunt Praedicamenta? Ad Diffinitionem, ut praedicamentum Substantiae, Quantitatis, Qualitatis. Ad collationem rerum inter se, ut praedicamentum, Adaliquid Ad cognitionem rerum naturalium, ut Actio & Paßio. Ad descriptiones temporum, ut Quando. Ad descriptiones locorum, ut ubi. Ad Prosopographias, hoc est, descriptiones positus humanorum corporum, ut Situs, Ad differentias uestituum, ut habitus. Proinde expedit habere hos ordines instructißimos, ut ad hoc uelut ad penu recurras, sicubi uox aliqua diffinienda incidit.

De pro-

De Propositione.

Quot sunt partes orationis Dialecticę? Duæ. Nomen & Verbum. Signum enim nota nominis est & Verbi. Quid est Nomen? Est uox significatiua, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata finitum aliquid designans & casus recti. Quid est Verbum? Vox significatiua secundum placitum cum tempore, cuius nulla pars significatiua est separata, finitum aliquid designans & casus recti.

Quæ dicuntur Finita? Quibus nulla negatio adiecta est, ut homo, animal. &c.

Quæ dicuntur Infinita? Quæ negationem habēt additam, ut non homo, non animal. &c.

Quid est Oratio? Vox significatiua, secundū placitum, cuius partes extra aliquid significant & separatæ.

Quid est Propositio? Oratio, uerum uel falsum certo significans, ut Omnis homo peccat.

Quot sunt partes propositionis? Duæ. Subiectū & Prædicatum.

Quid est Subiectum? De quo aliquid prædicatur

Quid est Prædicatum? Quod dicitur de Subiecto ut in prædicta oratione, Omnis homo peccat, homo est subiectum, peccat, Prædicatum.

Quomodo diuiditur Propositio secundum Substātiam? In Categoricam & Hypoteticam.

Quid est propositio Categorica? Quæ duobus terminis perficitur, hoc est, Subiecto & Prædicato, ut

cto, ut homo est animal.

Quid est Propositio Hypotetica? Quæ constat duabus aut pluribus Categoricis, ut si homo est, animal est.

Quomodo diuiditur propositio secundum qualitatem? In Affirmatiuam & Negatiuam.

Quæ est affirmatiua? In qua predicatum affirmatur de Subiecto, ut Cicero est Orator.

Quæ est Negatiua, In qua prædicatum negatur de Subiecto, ut Cicero non est Orator.

Quomodo diuiditur Propositio secundum quãtitatem: In Vniuersalem, Particularem, Indefinitã, & Singularem.

Quid est Vniuersalis? In qua subijcitur terminus communis, signo uniuersali determinatus, ut omnis homo sapiens est, nullus homo sapiens est.

Quid Particularis? In qua subijcitur terminus cõmunis, signo particulari determinatus, ut quidam homo sapiens est, quidam homo sapiens non est.

Quid indefinita? Cuius subiectus terminus absq; ullo signo sumitur, ut homo sapiens est, homo sapiens non est.

Quid singularis? In qua subijcitur terminus singularis aut communis singulariter adceptus, ut Socrates, uel hic homo est sapiens.

Canones.

Propositiones Indefinitæ nunc Vniuersales, nunc particulares sunt, ut tulerit prædicatum necessarium uel contingens.

Signa

Signa uniuersalia, faciunt uniuersalem. Particularia, particularem propositionem.

De Oppositione.

Quid est Oppositio? Est duarum propositionum Categoricarum repugnantia quædam, uel qualitate tantum, uel quantitate tantum, uel qualitate & quantitate simul.

Cautio.

Diligenter uidendum est in oppositionibus, ne qua incidat uocum ambiguitas. Sicut enim non pugnant diuersæ orationes inter se, ita nec ea quæ uariant ambiguitate uocis, ut Fides iustificat, Fides non iustificat. Quotuplex est Oppositio? Triplex. Contraria, Subcontraria, & Contradictoria.

Quid contraria oppositio? Repugnantia Vniuersalium in qualitate tantum. ut Omne honestum utile, nullum honestum utile.

Quid subcontria? Repugnantia particularium in qualitate tantum, ut quoddam honestum utile, quoddam honestum non utile.

Quid Contradictoria? Repugnantia uniuersalium & particularium, in qualitate & quantitate simul, ut omne honestum utile, quoddam honestum non est utile.

Figura.

Omne

Omne hone-
ſtum utile. Contrariæ. Nullum hone-
ſtum utile.

Contradi Contradi

ctoriæ. ctoriæ.

Quoddam hone Subcon Quoddam hone-
ſtum utile. trarie ſtum non utile.

De materia Propoſitionum.

Quid eſt Materia Propoſitionum? Subiectum & Prædicatum. Quotuplex eſt materia propoſitionũ? Triplex. Naturalis, Contingens & Remota.

Quæ dicitur Naturalis Materia? Quæ ſemper eſt uera, hoc eſt in qua finitio iungitur cum finito, aut finitionis parte, ubi Genus aut Differentia prædicatur de Specie, aut Proprium de Subiecto, ut homo eſt animal; homo eſt rationalis, homo poteſt loqui. Hæc alio nomine Neceſſaria dicitur.

Quæ contingens? Quæ aliquando falſa eſſe poteſt, hoc eſt, in qua de Subſtantijs Accidentia dicuntur, ut homo eſt iuſtus. Hæc alias probabilis ſeu uerißimilis dicitur.

Quæ Ræmota? Quæ ſemper falſa eſt, neque fieri poteſt unquam ut uera ſit, ut homo eſt lapis. Hæc alias impoßibilis dicitur.

Ad quid conducit materia Propoſitionum? Ad

diju-

dijudicandos tum status disceptationum, tum argumenta. Plurimum enim retulerit scire, quæ necessaria quæ contingentia, quæ impoßibilia sint.

Canones.

Quæ est lex & natura contrariarum? Quod Contrariæ contingentes possunt ambæ esse falsæ, ut Omnis homo est officiosus, nullus homo est officiosus. Contrariæ uero necessariæ & Impoßibiles nũquam possunt ambæ simul ueræ aut false esse, ut omnis homo est animal, nullus homo est animal.

Quæ est lex & natura Subcontrariarũ? Quod subcontrariæ contingentes possunt ambæ esse ueræ, ut quidam homo est officiosus, quidam homo non ē officiosus. Necessariæ uero & Impoßibiles non possunt, ut quidam homo est animal, quidam homo nõ est animal.

Quæ est lex & natura contradictoriarũ? Quod contradictoriæ, siue poßibiles, siue Impoßibiles, siue necessariæ nunquam possunt ambæ uel uere uel false simul esse, ut omnis homo est officiosus, quidam homo non est officiosus. Est igitur perpetua & immota contradicentium lex, ut de omni re necesse sit uere alterum contradicentium dici, utraq; de nulla

Vsus.

Quorsum conducit pugnantia propositionum? Ad confirmandum & confutandum. ut sciam, quid cui & quomodo pugnet, aut non pugnet. Item ad omnia argumenta quæ ducuntur á contrario, maxime in statu coniecturali, in hunc modum, In foro est

ergo

ergo non ruri. Id illo tempore factum e , ergo nō hoc. Præterea Rethores petunt ex opposi ione In uersionem & Enthymema à contrario.

De Æquipolentijs.

Quid est Aequipolentia? Est propositionum inter se concordia & æquiualentia seu æquipolentia iuxta negationem præpositam tantum, uel postpositam tantum, uel præpositam & postpositam simul. porrò quam uim negationes habeant, è Grammaticis petendum esse putamus, propterea huic loco diutius immorari nolumus,

De conuersione Propositionum.

Quid est Conuersio? Quoties Propositionis Subiectus terminus, in Prædicatum: & Prædicatus in Subiectum conuertitur.

Quotuplex est Conuersio? Triplex, Simplex per accidens & per Contrapositionem.

Quid est Conuersio simplex? Qua ijsdem signis transferuntur & subiecta & Prædicata, hoc modo conuertuntur Vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua in hunc modum, Nullum iustum est malum apte uertes, Nullum malum est iustum. &c

Quid est Conuersio per accidens? Qua mutantur signa, & Subiectum & Prædicatum. Quomodo uertuntur. Pronunciata Vniuersalia affirmatiua, ut si omne iustum est bonum, quoddam bonum est iustum.

Quare dicitur per Accidens? Quia secundæ propositioni quæ cōuersa dicitur, accidit noua quãtitas.

Huius cō uersionis meminit Cicc. li.1. Inuentiōis

Quid est Conuersio per Contrapositionem? Quando ex Subiecto fit prædicatum, & ex prædicato subiectum, manente eadem qualitate & quantitate, sed conuersæ propositioni interpositis negationibus, in hunc modum, Omnis homo est animal, ergo quodcunq; animal non est, nec homo erit. Item omnis uoluptas est expetenda, ergo quodcunq; expetitur, non potest esse uoluptas.

Vsus.

Ad quid conducit Conuersio? Principio ad naturam signorum uniuersalium affirmatiuorum & negatiuorum, ut uis negationis uniuersalis diffunditur in omnes partes pronunciati. affirmandi signum non item. Deinde ad demonstrationem Syllogismorum, id quod infra de Reductionibus patebit.

De Propositione Hypotetica.

Quid est Propositio Hypotetica? Quæ plures habet Categoricas coniunctione omnino aliqua, aut æquiualente composita, ut si iustitia est, species honesti est.

Bude. in Commen.

Vnde dicitur Hypothetica? ἀπὸ τοῦ ὑποθέσεως, quod præter reliqua significata habet uim conditionis, imo causæ. Est ergo hypothetica propositio conditionalis propositio.

Quot sunt species propositionis Hypotheticæ? Tres. Conditionalis, Disiunctiua & copulatiua.

Vnde perspicitur qualitas harum specierum? Ex negatione præposita uel interposita.

Quomodo? Si propositionis Hypotheticæ copula prin-

ta principalis non negatur, etiamsi inter partes ipsas nonnunquam ponatur negatio, eadem affirmatiua erit, ut si homo est animal est.

Quęcunq; autem hypothetica negandi aduerbium, conditionis particulæ habet præpositum: Negatiua dicenda est, ut non si homo est, animal est.

Quid appellas principalem copulam? Quæ partes simul iungit & certam hypotheticæ propositionis speciem constituit, Cuiusmodi sunt Coniunctiões Copulatiuæ, Disiunctiuæ, Conditionales & aliæ orationis partes, illis æquiualentes.

Quæ propositio Hypothetica dicitur Conditionalis? Quæ ex duabus constat Categoricis, si coniũctione simul iunctis, ut si iustitia est, honesti species

Ludouic9 Viues de Lib. de cẽsura.

Vnde perspicitur ueritas & falsitas Conditionalis adfirmatiuæ? Ex opposito consequentis.

Quid dicis consequens? Quid Antecedens? Quãdo quidem omnis hypothetica ꝓpositio, duabus partibus constat, priorem ergo, quæ proxime, cum, si, præponitur. Antecedens dico: eam uero partem quæ priorem illam sequitur, Consequens, ut in illa, Si iustitia est, honesti species est. Iustitia est. Antecedens dicitur: honesti species, Consequens.

Quomodo igitur ex opposito consequẽtis? Si oppositum consequentis, Antecedenti repugnat, uera est Conditionalis affirmatiua: falsa autem, si non repugnat, ut si iustitia est, honesti species est, uera, si homo est, album est, falsa.

Vnde perspicitur ueritas & falsitas Conditiona

tis negatiuæ? Ex opposito consequentis, quemadmodum conditionalis affirmatiua, remota negatione: id quod & in Copulatiua & Disiunctiua, cum negatiua sunt, ita quoq; euenire certum est. Itaq; uera est hæc negatiua, Non si homo est, quadrupes est quia eius affirmatiua est falsa.

Vsus.

Quorsum conducit hoc Præceptum? Ad omnes quas Iuniores Consequentias: Cicero, Simplices conclusiones: Græci, Enthymemata adpellant, examinandas: recte ne consequantur an non. Quæ Hypotetica dicitur Copulatiua: Quæ ex duabus pluribusue Categoricis constat, copulatiua coniunctione, aut æquiualente aliquo simuliunctus, ut, & Socrates ambulat, & Plato disputat

De propositione modali

Quid est Propositio modalis? Temperata Propositio seu affecta modo quodam, hoc est, nomine adiectiuo seu aduerbio, ut hominem pro patria mori est decorum.

Quid igitur est modus? Nomen adiectiuum uel dictio adiectiua, quæ rem quampiam determinat, et explanat: cuiusmodi sunt, Poßibile, impoßibile, contingens, rectum, uerum, falsum, æquum, iniquum, facile difficille, certum, incertum, consuetum, inconsuetum, utile, inutile, decorum, indecorum: & si qua alia sunt huiusmodi nomina adiectiua seu modi.

De Argumentatione.

Quid

Quid est Argumentatio? Est argumenti, per orationem explicatio.

Quid est Argumentum? Est uis illa, item sententia & ratio quae oratione clauditur, quum aliquid probatur ambiguum.

Quot sunt argumentorum Species? Quatuor. Syllogismus, Enthymema, inductio & Exemplum.

Quid est Syllogismus? Est oratio in qua quibusdā positis, alius quiddam ab his quae posita sunt, ex necessitate accidit, eo q; haec sunt.

Vnde dicitur Syllogismus? ἀπὸ του συλλογιζεσθ. Quod significat ex assumptione propositionum, quasi calculis subductis, summam argumentorum efficere. Quotuplex est Syllogismus? Duplex. Categoricus & Hypotheticus.

Quid Syllogismus Categoricus? Cuius utraq; sumptarum propositionum, pariter & Conclusio categorica est.

Quid Hypoteticus? Cuius uel altera tantum, uel conclusio hypotetica est.

Quotuplex Categori. Syllogismus? Duplex. Cōmunis & Expositorius, de quo infra agetur.

Quid igitur Communis? Cuius medium est terminus communis.

Quotuplex Syllogismus Categoricus Communis Duplex. Perfectus & imperfectus.

Quid Perfectus? Qui nullius alterius indiget ad hoc ut adpareat necessarius.

Quid Imperfectus? Qui indiget unius, aut plurī

um ad hoc ut adpareat necessarius.

De Syllogismo Cathegorico communi.

Quot requiruntur propositiones ad Syllogismũ? Tres. Quarum prima dicitur Maior, Grecæ κειμενον: Secunda Minor. Grecæ ἀιτιον: Tertia conclusio siue Complexio.

Quot requiruntur termini seu uocabula ad Syllogismum? Tria Maior extremitas, Minor extremitas, & Medium.

Quænam propositio dicitur Maior? In qua ponitur maior extremitas.

Quare dicitur Maior? Quia ex illa, ut inquit Cicero, emanat uis totius Ratiotinationis, est que ueluti locus communis & θέσις quædam, id est, generalis sententia. A qua Fabius argumentationis initium esse uult ut omnes artes exercitatione discuntur.

Quænam propositio dicitur Minor? In qua ponitur Minor extremitas.

Quare dicitur Minor? Quia minus habet uitium quam prima, Nempe ad commodationem eius quod in prima propositum est, ut Dialectica est ars.

Quænam Propositio dicitur conclusio? In qua Maior extremitas prædicatur de minori, ut Dialectica est ars, igitur exercitatione discitur.

Quid est Maior extremitas? Terminus, qui in Maiori propositione tantum ponitur, siue prædicatum

tum conclusionis, ut in Superiori Syllogismo uerbū discuntur.

Quid est Minor extremitas? Terminus, qui in mi nori propositione tantum ponitur, siue Subiectum Conclusionis ut Dialectica.

Quid est Medium? Terminus bis sumptus in duabus propositionibus præmissis: sic adpellatum, Quia hoc uocabulo maior & minor extremitates conueniunt. Cuiusmodi est in dicto Syllogismo ars.

Quomodo inuenitur medium probandi ueritatē & falsitatem rei propositæ, per locos Dialecticos.

Quid est locus Dialecticus? Est quasi signū quoddam, quo monemur unde petamus causam siue medium, siue argumentum disserendi.

Exemplum

Proba per genus. Dialecticam exercitatione disci, inquies, quia ars: Est autem ars genus ad dialecticam. Vnde desumpta ratio est, cur exercitatione disci, de Dialectica dicatur. Sed hæc ad materiam, non ad formam pertinent, de qua in locis dicetur.

Ratio contexendi Syllogismos.

Quomodo est animi cogitatio conferenda circa constitutionem Syllogismi? Principio cogitandum de cōclusione, deinde de causa conclusionis, quæ maiorem constituit. Postremo de adplicanda Causa ad Subiectum Conclusionis, quod minorem conficit, in hunc modum. Omnis homo est animal, Cicero est

homo ergò Cicero est animal.

Ergo fundamentum seu principalis cuiusque argumenti pars, est subiectum, hoc est, primum Vocabulum thematis, ut Fides, est fundamentum Iustitiæ: Principalis uox totius argumenti est Fides deque ea fundamentum Iustitiæ dicitur.

Regulæ Generales de Syllogismo.

Quot sunt Regulæ, ad quas ceu ad amussim seu normã, omnis Syllogismus uenit exigendus: Quinque. Prima: in õni Syllogismo. Maior debet esse uniuersalis. Est enim Syllogismus argumentatio ab uniuersalibus ad singularia.

Secunda: Si altera Propositio fuerit particularis aut negatiua sequitur Conclusio particularis aut negatiua.

Tertia: In Syllogismo propositiones ambæ nunquam possunt esse neque negatiuæ neque particulares sicut enim ex puris negatiuis nihil sequitur, sic ex puris particularibus nihil sequitur

Quarta: Medium nunquam debet ingredi Cõclusionem:

Quinta: In Syllogismo non sint termini amphiboli.

De Questionibus.

Sciendum hoc loco, quod omnis quæstio proposita

aut est uniuersalis, ut an omnis fides sit fundamentũ iustitiæ? aut particularis, ut an aliqua fides sit fundamentum iustitiæ: aut affirmatiua, aut negatiua.

Porro si quæstio fuerit uniuersalis, tunc nulla ꝓpositionum poterit esse particularis: si quæstio fuerit affirmatiua, tunc nulla propositionum poterit esse negatiua.

Primum ergo inspice quantitatem propositionis quæsitæ, deinde, qualitatem: sub hæc uide ad quam figuram te conferas.

In prima insuper figura, omnes quæstiones reperies. In secunda, quæstionem uniuersalem & particularem sed negatiuam tantum. In tertia particularem tantum, affirmatiuam scilicet & negatiuam

De Modo Et Figura.

Quot requiruntur ad compositionem. Syllogismi? Duo. Figura & Modus.

Quid est figura? Est legitima dispositio Medij in duabus propositionibus, ita ut apte subijciatur & prædicetur.

Quid est Modus? Est legitima dispositio premissarum in debita qualitate & quantitate.

Quot suntmodi primæ figure? Quatuor Barbara scilicet, Celarent, Darij, Ferio.

Quot secunde figuræ? Similiter quatuor. Cæsare, Camestres, Festino, Baroco.

Quot tertiæ? Sex. Darapti, Felapton, Disamis Datisi. Bocardo, Ferison.

Ex quibus omnibus priores quatuor figuræ

smos constituunt perfectos, Reliqui imperfectos.

Quid indicant uocales passim omnibus modis interpositæ? A, significat uniuersalem affirmatiuam. E uniuersalem negatiuam. I particularem affirmatiuam, O particularem negatiuam.

Quid indicant Consonantes. B. C. D. F. literæ capitales: & minusculæ. C m p s. omnibus alijs à prioribus, & primæ figuræ modis admixtæ? B, significat reduci ad Barbara. C. ad Celarent. D, ad Darij, F, ad Ferio. c quod non est principium dictionis ad impoßibile duci: m, transpositionem præmissarum. S simpliciter uerti. P. uero per accidens.

Quot sunt Figuræ Syllogismorum? Tres.

Quæ dicitur Prima? In qua medium subijcitur in prima, & prædicatur in secunda hoc modo.

Bar	Omne maleficium expuniendum
ba	Omne furtum est maleficium
ra	Omne furtum est puniendum.
Ce	Nullum uiolentum perpetuum
la	Omne regnum uiolentum
rent	Nullum regnum perpetuum.
Da	Quicquid meretur gratiam Dei iustificat
ri	Fides meretur gratiam Dei
i	Fides iustificat,
Fe	Nemo fortis res humanas admiratur
ri	Pom. Atticus est fortis

pom.

Secunda Figura.

Quid est secunda Figura? In qua medium prædicatur in utrisq;, in hunc modum.

Cæs Nemo iustus aliena occupat
a Omnis auarus aliena occupat
re Nemo auarus est iustus.

Ca Omnis auarus est meticulosus
mes Nemo sapiens est meticulosus
tres Nemo sapiens est auarus.

Fes Nullus Christianus est fœnerator
ti Iudæi sunt fæneratores
no Iudæi non sunt Christiani.

Ba Qui ex Deo sunt uerba Dei audiunt
ro Iudæi uerba Dei non audiunt
co Iudæi non sunt ex Deo.

Tertia Figura.

Quid est tertia Figura? In qua medium subijcitur in utrisq; hoc modo.

Da Omnis suauiloquentia exercitatione paratur

ra Omnis suauiloquentia in contentionibus uincit.
pti Res quædam uincens in contentionibus exercitatione paratur.

Da Omnis uoluptas delectat
tis Quædam uoluptates sunt pernitiosæ
i Quædam res pernitiosæ delectant.

Fe Nullum periculum proprium est fugiendū.
lap Omne periculum est graue
ton Res quædam grauis non est fugienda.

Bo Non omnis qui dicit domine domine, potietur regno Dei
car Omnis autem qui dicit domine domine est Christianus,
do Non omnis Christianus potietur regno Dei.

Dis Quædam leges arma prohibent
a Omnes leges sunt à Deo
mis Deus arma prohibet.

Fe Nemo uitijs obnoxius est liber
ris Sunt quidam uitijs obnoxij etiam potentissimi reges.
on Quidam reges non sunt liberi.

De Reductione.

Quot sunt instrumenta quibus imperfecti Syllogismi

gismi ad perfectos reduci possunt? Tria. Conuersio præmissarum transpositio, & Syllogismus ad impossibile ducens.

Quando transponuntur præmissæ? Quando ambæ locum mutant ita ut ex maiore minor, & ex minore uicissim maior fiat, ut est uidere in modis Camestres & Disamis.

Quid est Reductio per Impossibile? Quando ex opposito Contradictorio conclusionis cum altera præmissarum, infertur oppositum alterius premissæ iuxta hos uersiculos. Seruat maiorem, uariatq; secunda minorem. Tertia, maiorem uariat, seruatq; minorem, ut est uidere in modis Baroco & bocardo.

Vsus.

Ad quid conducit Reductio? Ad euidentiam Syllogismorum qui fiunt iuxta secundam ac tertiam figuram. Quorum dispositio, quia paulo durior esse uidetur, probari potest (ut inquit Aristoteles) si illigentur modis primæ figuræ: præsertim reductio per impossibile, ad demonstrationem Syllogismi & cuiuscunq; consecutionis pertinet. Nulla enim, ut inquit Viues, cetior est coticula quàm contradictorium conclusiones repugnare uel toti rationi, uel cum una parte eius repugnare alteri, & rem deduci ad concessionem duarum contradictoriarum. Qua examinatione nulla est euidentior in natura.

De Syllogismo expositorio.

Quid Syllogismus expositorius, supra expositum

 est:

est: nunc unde dicatur, & quis sit huius usus, Quare ergo dicitur Expositorius? Quia per ipsum quasi expositio designatioq; fiat propositionum ad demonstrationem sumpturum.

Vsus.

Quorsum conducit Syllogismus Expositorius? Principio utilis, si quando ex singularibus propositionibus colligenda est aliqua communis, ut cum ita argumentamur. Iste liberatus est à febribus. Iste usus est aduersus febres Glycirrhiza, ergo utens Glycirrhiza liberatur à febribus. Deinde communes propositiones exponitur si quis proposita communi ꝑpositione dubitat, utrum cunctatio sit utilis Reipu. hoc pacto probabit. Fabius Maxim. seruauit rempub. Rom: Fabius Maximus fuit Cunctator, ergo Cunctatio seruat Rempublicam.

De Enthymemate.

Quid est Enthymema? Est ex icotibus & signis syllogismus perfectus.

Vnde dicitur Enthymema? ἀπὸ τοῦ ἐνθυμεῖσθαι Quod consyderare significat, deliberare, cogitare. Porrò, quia breuitatis gratia excogitata est hæc argumentandi forma, nihil autem celerius sit cogitatione, propterea recte cogitatio dicta est.

Quæ sunt εἰκότα.? Argumenta consentanea.

Quid consentaneum? Quod plerunq; fieri solet, ut homines odisse inuidentes, & diligere amantes.

Quid signum? Quod cadit sub sensum humanum, ex quo humana mens aliquid colligit.

Quotu

Quotuplicia ſunt ſigna? Duplicia. Neceſſaria quæ Græci τεκμήρια dicunt, ut peperit non eſt igitur uirgo.

Probabilia, quæ Græci σημεῖα dicunt, ut Vlyſſes cum gladio cruento uiſus eſt iuxta cadauer Aiacis, igitur interfecit.

Quo differunt εἰκότα à ſignis? Quod ſigna aut ſunt cum re, ut lac habet, igitur grauida eſt: aut antecedunt rem, ut Clodius inſidiatus eſt Miloni, igitur occidit: Aut ſequitur rem, ut fugit, igitur occidit.

εἰκὸς uero quod plurimum ſic fieri ſoleat, aut nõ fieri, eſſe aut non eſſe, ut matrem diligere ſobolem.

Quot ſunt partes Enthymematis? Duæ, Antecedens & Conſequens, prior quidem eſt antecedens, poſterior conſequens, ipſa uero connexio, Conſequẽtia dicitur.

Canones,

Si Prædicatum antecedentis & Conſequentis idẽ eſt deeſt minor ut integer fiat ſyllogiſmus.

Si Subiectum antecedentis & Conſequentis idem eſt, deeſt maior, ut fiat integer ſyllogiſmus.

Vſus Enthymematis.

Vtra argumentandi forma crebrius utuntur oratores, Syllogiſmo ne, an Enthymemate?

Enthymemate, Quod Oratores ſe magis communi ſermoni accomodant, qui Enthymemate exprimitur.

Quę nam pars integri Syllogiſmi potiſſimum in

Enthyme

Enthymemate ommittitur ab oratoribus? Quæ ex se adeo facilis est, & cuiuis obuia, ut sorderet si explicaretur, & generaret fastidium, tanquam diffideret auditori qui dicit.

De Inductione.

Quid est Inductio? Est oratio per quam à singularibus ad uniuersalia progredimur, ut quod Pompeius habeat in se omnia in bono imperatore requirenda, probatur hac inductione. Pompeius habet in se uirtutem, scientiam rei militaris, authoritatem, fœlicitatem: habet igitur omnia in bono Imperatore requirenda.

Canones.

In inductionibus præstandum est, ut aut omnes partes connumerentur, aut ut nihil diuersum adpareat. In primis igitur necessum est, ut habeamus perlustratam naturam singularium nam qui singularium (ut monet Aristo.) ignorat similitudinem, is non facile inducet.

Vbi habet locum Inductio? In captionibus. Cum enim singularium rerum interrogatiunculæ proponuntur, minus adparet fraus, quæ profert id (ut inqt Viues) uelut acie explicata, minusq; circumspicit is, qui respondet, quid sequatur adposita sibi ac concessa, & quid repugnet.

Vsus.

Ad quid conducit Inductio? Ad omnem humanam cognitionem quæ nascitur ab experientia. Est autē experientia nihil aliud quam singularium effectuū

collatio

collatio ex qua communis formula ſtatuitur.

De Exemplo.

Quid eſt Exemplum? Quoties unum particulare per aliud probatur propter ſimile, quod in utroq; conſpicitur, ut propoſitio eſt apud Ciceronem in Offi. Fidem hoſtibus ſeruandam. Quam propoſitionem, ſtatim ſubiecto exemplo confirmat in hunc modum. Si M. Attilius regulus uitam amittere, quã à fide diſcedere maluit, ergo fides hoſtibus ſeruanda

Quid uenit obſeruandum circa exemplum: ne aliqua diſsimilitudo ſubſit. Nam ut ſimilitudo eſt in exẽplis cauſa conſequentiæ. Ita diſsimilitudo facit, ut Conſequens cum Antecedente cohærere nequeat.

Vſus.

Ad quid ualet exemplum? Ad perſuadendum nõ repugnanti, atq; ei qui ultro ſequitur ualet hæc probandi uia, ut quæ docet & oſtendit magis quàm cogit.

De alijs quibusdam argumentandi formis, & principio de Coaceruatione.

Quid eſt Coaceruatio? Eſt prædicatum prædicati ſubiecto addere, ut homo eſt animal, animal eſt corpus animatum, ergo homo eſt corpus animatũ

Poteſt ne coaceruatio redigi in formam Syllogiſmi? Poteſt, Adcipiendo ſecundam partem ꝑ ſubiecto in hunc modum, omne animal eſt corpus animatum, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo ẽ

corpus animatum.

Vbi ualet hæc argumentandi forma? In necessarijs, & contingentibus non item, hoc est, in quolibet ordine prædicamentario, ubi superiora de inferioribus sui ordinis dicuntur.

De Dilemate.

Quid est Dilemma: In qua utrum concesseris reprehenditur, hoc argumentandi genere utitur Creusa Aeneæ coniunx, Aeneid. lib. ij.

Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
Si aliquam expertus sumptis spem sumis in armis.
Hanc primum tutare domum, cui paruus Iulus,
Cui pater, & coniunx, quondã tua dicta, relinquor

Vsus.

Ad quid ualet hæc argumentandi forma? Ad perturbandum, cum animus uelut indagine undiq; circumseptus, non statim prospicit exitum.

De Syllogismo Hypothetico.

Quid est Syllogismus Hypotheticus? Cuius maior propositio & argumentum & quæstionem continet, ita ut adsumpto argumento in minori certa inferatur conclusio, ut si Rhetorica bene dicendi scientia est, utilis est: sed Rhetorica est bene dicẽdi scientia, igitur Rhetorica est utilis.

Ex quibus cõstat Syllogismus hypotheticus Ex ijsdem quibus Categoricus, unde robur suũ adcipit, hoc est, maiori minori & conclusione

Præscribuntur ne etiam modi de Syllogismo.

Hypo

Hypothetico? Præscribuntur. Sed hoc loco non sunt aliud nisi formæ quædam, & quasi præscriptæ leges ipsorum Syllogismorum, cuiusmodi sunt.

1 A positione antecedentis ad positionem consequentis recte procedit argumentum, ut si homo ē, animal est, atqui homo est, igitur & animal.

2 A destructione consequentis ad destructionem antecedentis ualet consequentia, ut si homo est, animal est, atqui animal non est, igitur nec homo.

3 In repugnantibus posito antecedente, ut consequens tollatur recte argumentamur, ut non si dies est nox est, atqui dies est, non est igitur nox: sed de his & similibus modis uide copiosissime disputantē Boethium de Syllogismo Hypothetico.

De Finitione.

Quid est finitio? Est oratio, ut inquit Aristoteles quæ quid est esse significat, hoc est, oratio explicās quæ sit rei natura essentiaue.

Quibus constat plena ac perfecta Finitio? Genere & differentia, ut homo est animal rationale.

Quo differt à descriptione? Quo opaca pictura à perfecta: Opacæ picturæ imaginem descriptio Plenæ ac perfectæ faciem finitio gerit.

Quæ est finiendi lex? Vt diffinitio cōueniat omnibus à diffinito, & cōtra diffinitum omnibus à diffinitiōe? Deinde ut quid sit res, hoc est, substantiam eius explicet: Præterea ut aperta sit, hoc est, neq; ambiguis nominibus neq; obscuris, aut ex longinquo translatis constet. Finiamus exempli loco uocabulū

tatis? Quid igitur Ciuitas? Multitudo. Valet ne diffinitio? Non ualet. Quia plura complectitur quàm finitum: si enim uaga sit illa multitudo palam est nõ esse ciuitatem. Adstringe igitur arctius? Ciuitas est multitudo collecta, ualebit ne iam? minime, si enim decem aut centum fuerint, non erit ciuitas. Iterũ astringe arctius. Ciuitas est multitudo collecta ad statum rerum suarum tuendum per se sufficiens. Est ne iam completa diffinitio? Non est, ut sint enim quantumuis multi, sed dissideant animis, non consulant in commune, non uitæ genere conueniant, non uideo cur ciuitas dicatur. Adijce ergo postremam clausulam, quæ consensu legum, uitæq; sit coniuncta & collige à capite omnia, uidebis completam diffinitionem: Ciuitas est multitudo collecta, ad statũ rerum suarum tuendum per se sufficiens, consensu legum, uitæq; coniuncta.

Quot sunt finiendi species, tam philosophis quàm oratoribus nec non & poetis communes? Quindecim, referente Boethio.

1 οὐσιώδης, id est Substantialis, que constat uocabulis de eodem ordine prædicamentario naturã rei explicans, ut homo est substantia corperea, animata, sensitiua, rationalis. Hæc unice dicitur diffinitio: Reliquæ magis nominis honore.

2 ἐννοηματική, id est, notialis, quæ rem non per substantiam, sed per actum potius explicat, ut homo est, quod rationali conceptione & exercitio cunctis præest animantibus.

3 ποιοτική, à qualitate nomen habens, Quæ qua

le

te quippiam ſit oſtendit potius, quàm quid ſit, ut homo eſt qui ingenio ualet, artibus pollet, bonūq; ac malum diſcernit.

4 ὑπογραφική, id eſt, Deſcriptiua, ea eſt, ut inqt Rodolphus, quæ rem uerboſius exprimit, nec in id adhibetur, ut quid ſit res indicet, ſed qualis ſit, uelut inſpiciendam ante oculos ponat, ut luxurioſus eſt qui uictus non neceſſarij, ſed ſumptuoſi appetēs eſt, delicijs affluens, & ad libidinem pronior.

5 κατὰ λέξιν, Ad uerbum ut locus eſt ſedes argumenti ἄνθρωπος eſt homo

6 κατὰ διαφορὰν, id eſt, per differentiam, ſic odium ab ira differt, Quod ira breuis eſt, odium inueteratum.

7 κατὰ μεταφορὰν, id eſt per tranſlationem ut Caput arx corporis, Adoleſcentia flos ætatis.

8 κατὰ ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου. id eſt per ablationem contrarij, ut Horatius, uirtus eſt uitium fugere, & ſapientia prima ſtultitia caruiſſe.

9 κατὰ ὑποτύπωσιν, id eſt per ſuffigurationem, hoc eſt, quando aliquam perſonam luculenter deſcribimus eam uel laudantes, uel uituperantes, ut Achilles eſt uir acris, inexorabilis, Regibus inſenſus, liber ac ſimplex, pedibus uelox.

10 ὡς τύπος, hoc eſt, exempli gratia, ut ſubſtātia eſt, ut homo. Item differentia eſt, ut Rationale.

11 κατὰ ἔνδειαν πλήρους ἐκ τοῦ ὁμογενοῦς id eſt, per indigentiam pleni ex eodem genere. Vt quædrans eſt cui dodrans deeſt ut ſit as.

12 κατὰ ἔπαινον, id eſt, per laudem, ut Dialec-

tica est ars artium, scientia scientiarum.

13 κατὰ ἀναλογίαν, id est, iuxta proportionē ut mens est in homine, quod in mundo Deus.

14 κατὰ τὸ πρός τι, id est, per id quod ad aliquid dicitur, ut patronus est qui habet clientem. &c.

15 Αἰτιώδης, id est, Causalis, quæ causam rei, de qua quæritur, reddit, ut res est solliciti plena timoris amor.

De Diuisione.

Quid est Diuisio? Est communioris in minus communia diductio, sicut igitur diffinitio quid res sit indicat, sic diuisio quam multa in re contineantur.

Quot sunt diuidendi forme

DVAE.

1 Est generis in species, ut animal in rationale & Irrationale, & hæc propriæ diuisio dicitur.

2 Totius in partes ut Dialecticæ inuentionem & iudicium Rhetorice in inuentionem, dispositionem elocutionem, pronunciationem, & memoriā. Hæc proprie partitio dicitur.

1 Quænam est lex diuidendi? ut diuisio perficiatur duabus differentijs è diuerso positis, hoc est, quæ repugnent neq; in idem conuenire poßint.

2 Deinde ut quicquid in diuiso continetur, id totum membra diuidentia explicent: Id quia seruari non potest propter differentiarum inopiam negationibus & circumscriptionibus est præstandum, id quod in diuisione animalis fieri uidemus, quod per rationale & irrationale diuiditur. Irrationale enī

non

non nisi negationem rationalis explicat.

Vsus.

Ad quid conducit diuisio? In primis ad diffiniendum. Est enim diffinire nihil aliud nisi ex genere per differentias diuiso in species descendere. Ex genere enim animalis per differentiam rationale diuisio erumpit species homo: Præcipue uero ad disserendi orationisq; copiam, ut unum quippiam, quod multa ambitu suo complectitur in partes spargas. Sic Cicero disputaturus Dialectice de officio, principio in partibus contemplatur.

Differentia generis & totius specierum & partium.

Quomodo differunt Genus, Totum, Species & partes inter se?

1 Genus ad constituendam singularum specierum substantiam adsit oportet, ut ad constituendam substantiam hominis, bouis, &c. genus scilicet animal adsit oportet. At non ad constituendas partes totũ alioqui sequeretur manum esse corpus hominis.

2 Item ad conficiendam totius substantiam unamquamq; partium adhiberi necesse est, sed ad explendam generis substantiam non quælibet species requiritur: Postremo genus adfirmatur de specie: At nõ totum de partibus, ut homo est animal, ualet: At non ualet, cum dico, manus est corpus hominis.

De altera parte Dialectices, hoc est, Inuentione Dialectica.

Hactenus de Iudicatiua quæ κριτική dicitur, disputatum est, quæ aut diffinit, aut diuidit, aut colligit. Nunc de Inuentiua græce εὑρετική dicta disseremus quæ de locis tractat, & argumenta administrat.

Quid igitur Inuentio? Est medij siue argumenti ad probandum necessarij preuestigatio

Quomodo inuenitur medium, siue argumentum, quo probatur prædicatum conclusionis de suo subiecto affirmari, aut negari? Per locos Dialecticos.

Quid est locus Dialecticus? Est sedes argumenti, hoc est, quasi domicilium quoddam in quo delitescit medium illud, seu argumentum, seu materia de quocunq; themate differendi, Vt de iustitia disputaturus, Loci, Finitio, causæ, Diuisio, Officia, Similia, contraria indicabunt, quid dicas, in hanc sententiã.

1 Iustitia est uirtus, qua suum cuiq; tribuitur.
2 Voluntas consentiens cum legibus.
3 Aliã esse bellicam, aliam ciuilem.
4 Nec corpus alterius, nec res occupare.
5 Beneficentia seu liberalitas.
6 Vis, fraus, duo iniustitiæ genera.

Hæc est methodus Dialectica, quam, qui habent facile de quocunq; themate siue simplici, siue composito, disputare poterunt.

Diuisio Locorum.

Quomo

Quomodo diuiduntur loci? In Maximas, & differentias maximarum.

Qui loci dicuntur maximæ? Propositiones quædam indubitatæ, atq; adeo certæ, ut ipsæ probatione non egeant, atq; ob id in Enthymematis ex locis dictis tantum confirmandis adhibentur. Dicuntur autem loci quia continent cæteras propositiones, & per eas fit consequens, & rara conclusio.

Qui loci dicuntur differentiæ maximarum? Quibus maximæ á maximis differunt, ut diffinitio est differentia maximæ huius. Cuicunq; non conuenit diffinitio nec diffinitum, qua iam hæc maxima ab alijs omnibus differt.

Vsus.

Ad quid conducunt maximæ? Ad disputandum et iudicandum, nam si cum proteruo agas altercatore, ad has sæpe ut sacram ancoram confugiendum est, ut si huius Enthymematis, Bellum est causa malorum, erit igitur emendatio pax, negetur consequentia, probatio non aliunde constabit, quàm ex ea maxima, quam Cicero tradit, Contrariorum cõtraria sunt consequentia.

Ad quid conducunt loci differentiæ maximarum Ad memoriam, enimuero cum sint maxime plures, ac penê innumerabiles opus fuit differentijs maximarum, quarum non tanta copia est, ut cito á discẽtis memoria queant elabi. Quæcunq; enim uniuersaliora sunt, pauciora sunt.

Subdiuisio.

Quomodo diuiduntur loci differentiæ maximarum? In locos internos & externos.

Quinam loci dicuntur interni? Quorum argumenta uel à Subiecto uel Prædicato, plerunq; tamē á prædicato quæstionis sumuntur: Si quidem ijs partibus quibus propositio, omnis quæstio absoluitur, hoc est, Subiecto & prædicato.

Qui sunt Externi? Quorum argumenta à neutro istorum petuntur, sed extrinsecus adciscunt.

Ostende exemplo? proposita questione utrum homo sit animal, coucludaturq; affirmatiuæ, probo à Subiecto, quia raciocinatur: A prædicato, quia sentit: Ecce locum internum, qui dicitur differentia: Quia uero Consul, professor. &c. Ecce locum externum qui dicitur ad aliquid.

Subdiuisio Secunda.

Quomodo diuiduntur loci interni? In locos in substantia, & comitantes substantiam.

Qui sunt in substantia? E quibus res idipsum quod sunt adcipiunt, Cuiusmodi sunt Diffinitio, Diuisio, Ethymologia, Genus, Species, Proprium, Differentia, Totum, Partes, Coniugata.

Qui comitantur substantiam? Qui singularibus substantijs adheræscunt, ut communiter hærentia, vsus, Subiecta.

Da locos externos? Causa, hoc est, Efficiens, Materia, Forma, Finis, Effecta, Generatio, Corruptio, Autoritas, Simile, Comparata hoc est, par, maius, Minus, Transumptio, repugnantia, disparata, seu differentia.

De

De Locis qui ſunt in Subſtantia. Prima Diffinitio.

A Diffinitione ad hunc modum argumētatur Cicero, ſi gloria eſt illuſtris, & peruagata multorum & magnorum, uel in ſuos ciues, & in patriam, uel in omne genus hominum fama meritorum, ergo nō ſatis diu (quemadmodum ipſe de te prædicas) vixiſti gloriæ Cæſar. Item uirtus eſt quæ pro æquitate pugnat, igitur fortitudo. Locus. D. M. à diffinitione locus. M, Cuicunq; conuenit diffinitio, & diffinitum.

Confutatur, ſi aut uerum proprium, aut uera differentia, aut uerum genus poſitum non eſt, aut alioqui à legibus diffiniendi aberratur. Cicero lib. of. de fortitudine

Secunda Diuiſio.

A diuiſione hoc modo argumenta ducuntur, ſi uita eorum, qui ſine ratione uiuunt merito uituperanda eſt, cur non laudabilis uita eorum qui cum ratione uiuunt. Quintilianus. li. 5.

Item aut utile eſt bellum indicere, aut non, ſi nō eſt utile bellum inferre ergo quieſcere utile L. D. M. à Diuiſione Lo. M. Condiuidentium uno ſublato alterum manet: & poſito altero tollitur reliquū.

Vſus.

Ad quid ualet præſens locus? Simili uia & adprobandum & refellendum. Probanti ſatis eſt habere unum, quod uerum ſit, hoc modo, ſi ciuis aut natus

ſit

sit oportet, aut factus. Cum uero quis negare uelit necesse est utrunque tollat hoc modo. Nec natus, nec factus, non est igitur ciuis.

Tertia Ethymologia.

Ab Etymologia in hunc modum argumentatur Cicero. Fides iubet ea fieri quæ dicta sunt, ergo fundamentum iustitiæ: Item de Deo disputat igitur Theologus. L. M. D, est ab Etymologia Lo. uero M. cui nominis Etymologia cõuenit, & ipsum nomẽ, cuius Etymologia facta est.

Confutatur eo modo, quo autoritas. Pleraque enim Etyma Robur & autoritatem sumunt ab ijs, qui uel sic adpellant, uel sic exponunt originem.

Quarta Genus.

Genus habet firmam refutationem speciei, probationem infirmam, in hunc modum. Si nulla est in repub. iustitia ergo nec lex. Si malus non est, ergo nec mendax L. D. M. est à genere L. M. A quocunque remouetur genus & Species.

Quinta Species.

Species habet firmam probationem generis, infirmam refutationem, hoc modo. Qui potes negare malum, quem mendacem esse uides? Si apud bonos uiros locum habet prudentia, ergo etiam honestas. L. D. M. est à specie Lo. uero M. Quod speciei adest idem & generi.

Sexta Differentia.

A Differẽtia ita argumentatur Cicero in Offi. quia omnes sumus participes rationis, omnino cauendum

uendum est ne similes efficiamur bestijs? Item cum homo εὔλογος sit. Quid minus fuerit eius q̃ furor q̃ præcipitem ruere in quodcumq; fuerit animo collibitum? L. Q. D. M. à D. fferentia: Lo. uero maxima, si cui differentia alicuius rei conuenit, & id cuius est differentia,

Septima Proprium.

A proprio eo modo argumenta ducuntur, quo à differentia in hunc modum. Equus disciplinæ capax est, igitur mansuescit, eadem est maxima.

Octaua Totum.

A toto ad eius partes argumentari affirmatiue ualet argumentum, ut si tota Respub. consilio gubernanda est, ergo & domus & unusquisq; ciuium Maxima est quod toti conuenit & partibus.

Rursum à partibus ad totum negatiue procedit argumentum, ut si neq; censu, neq; uindicta, neq; testamento est liber factus, non est igitur liber. Maxima est quod partibus non inest, nec toti.

Consyderantur vtraq;

à Modo, Quantitate, Tempore et Loco.

A Modo, ut Nero ne hominis quidem officium fecit, Tantum abest ut Christiani hominis officium fecerit, hoc alij à communi ad particulare uocant L. M. A. Quocunq; remouetur totum in modo & eius pars.

A Quãtitate, si in omnibus est uerus uates Apollo, & in hoc uerus esse perhibetur, quod dixit, Aio te Aeacida Ro. uincere posse. M. Quod tribuitur

toti in

toti in quantitate, & eius partibus.

A tempore, si Catilina semper est infesto animo aduersus Rempub. etiam nunc est.

Nona Coniugata.

Quæ dicuntur coniugata? Quæ ipsa uocis similitudine sub unum iugum sunt deuincta, ut sub sapientia, sapiens & sapere: sub iusticia, iustus & iusta. A Coniugatis sic argumentatur Terenti. Homo sum humani nihil à me alienum puto. Maxima est si unū Coniugatorum cuipiam conuenit & reliquum.

Confutatur præsens locus, si quid addatur. Valida enim plerunq; existunt argumenta, & à præsenti loco ducta, Si quando coniugata coniugatis referuntur sine adiectione ulla, propterea non ualet. Philosophi sunt mali, ergo Philosophia non ualet.

Vsus.

Ad quid conducit præsens locus? Ad diffinitionē: Apertius enim ex persona sapientis & huius offitijs & operibus peruideas quid sapientia, quam ipso sapientiæ nomine: Item ad exempla Rhetorum: ut si quis affirmet malum esse regnare, deflectat orationem ad coniugata, hoc est, ad reges, puta Cyri, Alexandri. &c. constabit argumentum.

Loci qui comitantur Substantiam, Primus.

Communiter hærentia.

Quæ dicuntur Communiter hærentia? Quæ sese comitantur, idq; uel semper uel plurimum. Hæc alias ad-

ea adiuncta, & adiacentia dicuntur, possunt huc quoq; referri quæ à Rodolpho contingentia sunt ad pellata.

A præsenti loco hoc modo argumentatur Cicero in Offici. Adolescentia temeritati ē obnoxia, igitur difficulter genus uitæ constituit.

Item Claudius Nero nihil habet in corpore suo diuinæ maiestatis, ergo non debet fieri Deus. Maxima est, cui non inest aliquid ei, nec illud quod illius est consequens, inesse potest.

Facile confutantur communiter hærentia præsertim, si eiusmodi sunt, ut sæpenumero non consequantur.

Secund. Vsus.

Quid est usus? Cuiusq; rei functio. A præsenti loco hoc modo argumentari licebit, si domesticis amicis. Item, Reipub. si quando necessitas postulat, est impertiendum, exaggeranda est res familiaris, & pecunia colligenda. Item si tueri uitam licebit, ergo etiam gestare gladium. M. Cuius usus est bonus, ipsum quoq; bonum.

Confutatur, si abusum pro usu ponas, in hunc modum interficere hominem malum est, igitur gladius malus.

Terti. Subiectum.

Quid est Subiectum? cui insunt ea, quæ diximus inhærentia, ut quia in Catone est prudentia, Cato dicitur subiectum prudentiæ.

Ex subiecto coniugit Cicero fœlicitatem esse in mente.

mente. Etenim, quæ pars inquit, est optatißima in homine, in ea situm esse necesse est illud quod queris optimum]

Loci Externi.
Prim. Causæ.

Quid est causa? Cuius ui euenit aliquid.

Quotuplex est causa? Quadruplex. Efficiens, Materia, Forma, Finis.

Quid causa efficiens? Quæ principiũ motus præstat, ut aliquid fiat, ut Sol Causa efficiens est Diei. A causa efficiente ad hunc modum argumentatur Cicero, Cratippum habes præceptorem, probabile igitur te. M. fili abundare præceptis. M. Quorum efficiẽs causa naturalis est, ipsa quoq; naturalia sunt

Quid est Materia? Quæ formas rerum subiecta suscipit, ut ferrum cum desit, qui fieri potest ut gladios cudat M. si nõ ẽ causa mæterialis, neq; ipsa quæ ex ea conficiuntur, esse possunt.

Quid est forma? Cuiuslibet rei species & ratio, ut poculum meum cælatum est, igitur præstantius tuo M. Tantum unum quodq; potest, quantum eius forma permittit.

Ab efficiente, materia, & forma ad hunc modũ argumentatur Virgilius.

Tibi pocula ponam
Fagina celatum diuini opus Alcimedontis
Lenta quibus torno. &c.

Quid

Quid est Finis? Cuius gratia aliquid fit. A fine in hunc modum argumentari licet si ciuilis uitæ, rerũ q; humanarũ cognitio utilis est, & officiorum Ciceronis utilis cognitio. Itẽ si pax est bona, ergo bel lum utile M. Cuius finis est bonus ipsũ quoq; bonũ.

Effecta.

Quæ dicuntur Effecta? Quæ fiunt à Causis efficientibus, ut Dies est effectum Solis, Ab effectis sic Cicero in Salustiũ inuehitur, prætereo patrem tuum, qui si nunquam in uita sua peccauit, tamen maiorem iniuriam Reipub. facere non potuit, quàm q te talem filium genuit.

Item gladius est, igitur ferrum. M. Posito effectu ponitur eius necessaria causa.

Confutantur hi loci in uniuersũ omnes de causis, si non à propria causa proprius colligitur effectus, & rursus à proprio effectu, non propria causa.

Vsus.

Ad quid conducunt hi loci? Principio in genere demonstratiuo præcipuas obtinent partes cum & laus & uituperatio nõ alia re certius ueriusque cõstent quàm effectis & fine. Deinde in genere deliberatiuo plurimum possunt. Duo enim ista in consulendo maxime sequimur expediat nec ne, & an fieri possit. Quorum quid expediat ex fine colligimus, quid fieri possit, ex efficientibus, Quicquid enim utille id alicui rei consequendæ utile oportet esse, sic quicquid fieri posse uolumus maxime ex effi

facultate poterit ostendi: Quinimo & effecta fidē facultatis faciunt: Postremo in genere iudiciali, quotiens dubitatur de uoluntate & facto promuntur argumenta à fine, ut copiosißime tractat Ludouicus Viues de instrumento probabilitatis.

Secunda Generatio,

Quid est Generatio: Est rei ꝑductio, à quo loco ita argumentamur, Concordia ciuium optima, igitur & Ciuitas M. Cuius generatio est bona ipsum quoq; bonum.

Tertia Corruptio.

Quid est corruptio? Rei productæ abolitio à corruptione sic argumētari licet, malum est extinguere Rempublicam, ergo Respublica bona. M. cuius corruptio mala est ipsum quod corrūpitur bonum. Confutatur presens locus, si prædicatum consequentis non est contrarium seu oppositum prædicato antecedentis.

Quarta Autoritas.

Locus ab autoritate siue iuditio rei fide estimatur, neq; enim omnis persona est eiusdem autoritatis, ergo prima autoritas, ut inquit Ludouicus Viues, est dei, & earum rerum quas non dubitamus à Deo profectas, Secundo loco & ex genere humano philosophi, quique humanū genus paterna quadam charitate complectūtur, ut legum latores, & ij à quibus ciuitates formantur ad uirtutem & recti custodiam: Tertio loco amici de quorum ingenio

ac peri-

ac peritia bene sentimus: Postremo uiolenti, pueri, & mente capti, qui fallere nesciunt.

Confer huc pronunciata apud Rodolphum. lib. primo de inuentione dialecticæ cap. uigesimo quar.

Ab autoritate ita argumentari licet. Quia Homerus dixit: nihil homine enutrit tellus infirmius alma, ergo in terra nihil est imbecillius homine M unicuiq; in sua arte perito credendum est.

Eleuatur autoritas, si quod qui dicit, nesciat aut ignoret de quibus loquitur, uel natura, uel imperitia, aut si adcesserit peritia, eam tamen parum profecere, citra asuefactionem, hac quoq; adquisita, non posse tamen absq; arte bene censere. Quod ars in uniuersum sit de omnibus, experimenta de singularibus, in summa contradicere quempiam sibi, fortissimum est argumentum.

Quinta Simile.

Quid est Similitudo? Est par ratio, cur dictum hoc tam congruat huic obiecto, quàm illud illi: sic dissimilitudo uersa uice impar ratio est &c

Est enim huc conferendus locus à dissimili.

A simili, quemadmodum Sol unus omnibus sufficit ita uox una præceptoris cunctis discipulis. M. similium idem est iudicium.

A dißimili sicut Brutus occidit liberos proditionem molientes, sic Manlius uirtutem filij morte mulctauit M. Dissimilium ratio dissimilis. Locus à simili confutatur, si aut dissimile esse docebimus, quod alter simile dixit; aut aliam commodiorem similitu-

dinem adducemus.

Sexta Comparata,

Quo distinguitur præsens locus à similitudine: Similitudo est duorum collatio in duobus aut pluribus in totidem Comparata uero duorum uel plurium in uno.

Cuiusmodi sunt Comparata? Aut à maiori ad minus, aut à minori ad maius, aut à pari ad par. A maiori ad minus negatiue firmior procedit argumentatio in hunc modum Si Troia Dei manu extructa non potuit esse tuta ab incendio, quanto minus uallum Troianorum tutum esse poterit M. si id quod magis uidetur inesse nec inest, nec id quod minus uidebitur inesse, inerit.

A minori ad maius affirmatiue conuenientius argumentamur in hunc modũ si histriones circa corporis motum decorum seruare decet: quanto magis uirum bonum. Et si Antenor sedes habet, quanto iustius Aeneas proles Iouis sedes habebit. M. Si id quod minus inest, & id quod magis.

A pari Si patri in filium ius est, & in filiam & si fratrem domi alis, cur me reijcias? M. Aequitas paribus in rebus, paria iuditia desiderat.

Refer huc exemplum quod coniunctißimum est cum Comparatis & similibus & species illorum nisi quod exemplum est factum uel dictum cuiusq; ad imitationem pertinens, ut si in eadem causa M. Catoni sibiipsi consciscere mortem honestum fuit, alijs si se interemissent inhonestum, ergo sua cuiusq; natura

turacontuenda. VSVS.

Ad Quuid conducunt hi loci? Ad exhortandum præsertim inæqualia, quæ ad exhortationem, ut inqt Cicero in Topicis, sunt efficatiora.

Septi. Transumptio.

Quid est Transumptio? Quoties nomen metaphorice, hoc est trāslatiue sumptum, per propriū explicatur, ut Ouidius.

Quis enim celauerit ignem.
Lumine qui semper proditur ipse suo.

Pertinet huc locus ab Amphibologia, ut
Quis neget Aeneæ magni de stirpe Neronem
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

M. Quicquid alicui conuenit sub nomine μεταφορικῶς sumpto, eidem conueniet, & sub nomine proprio sumpto.

Octa. Repugnantia.

Quid est Repugnantia? Est per se dißidens rerum habitudo, qua fit, ut alterum dici id esse quod alterum non poßit.

Quot modis fit repugnantia? Duobus modis, aut enim repugnant, unum uni, & dicuntur opposita, aut uni plura & dicuntur differentiæ seu disparata

Opposita.

Quæ dicuntur opposita? Quæ repugnant, unum uni sic, ut neq; alterum de altero, neq; ambo de tertio dici poßint, ut Cæcitas, uisus.

Quot sunt species oppositorum? Quatuor. Rela

tiua, Contraria, Priuatio, Contradicentia.

A Relatiuis hoc pacto argumentari licebit. Si ego tibi cliens non sum, nec tu mihi patronus. Item si me præceptorem agnoscis, cur ego te non discipulum? M. posito uno relatiuo, ponitur & alterum: sublato uno, tollitur alterum.

Confutatur, si non rite aßignetur Relatiuum, nõ nim recte colligitur, seruus est: ergo herum comitatur, sed sub hero est.

Quæ sunt Contraria? Quorum utrunq; potest simul existere, & alterum sine altero esse, ut calidũ, frigidum, sanum, ægrum. &c.

Quotuplicia sunt Contraria? Duplicia. Mediata & Immediata.

Quæ dicuntur Mediata? Quorum est aliquod medium, ut album & nigrum: medius enim aliquis color est, uel rubeus uel pallidus. Horum remoto uno, non necessario alterum ponitur.

Quæ dicuntur immediata? Quorum nullum est medium, ut calidum, frigidum. Horum uno remoto necessario alterum ponitur.

A contrarijs Immediatis hoc modo agumentamur, Si amandus qui bene meretur, odio prosequendus qui male: Si fortitudo cum iustitia coniuncta est uirtus, ergo sine iustitia est furor. M. Quod alicui conuenit id eius contrario non conuenit.

Quid est priuatio? Est defectus alicuius in eo, quod id natum est habere, ut Cæcitas est defectus uisus, non in quouis, nec enim lapis cæcus dicitur, sed

in eo

in eo quod natum est uidere.

A priuatiue oppositis hoc modo argumentamur. Cæcus est, igitur nunq̄ uidebit. Item si mēte captus est, quomodo igitur sapiet? M. in priuatiuis opposita sibi conuenire non possunt.

Quæ sunt Contradicentia? Quorum negatur uno idipsum quod est altero affirmatum: ut si sedet, impoßibile est igitur non sedere. Si Aeneas est pius impoßibile igitur est Aeneam non esse pium. M. Cōtradicentium; posito uno tollitur alterum.

Differentia.

Quæ sunt differrentia seu distantia, seu disparata? Quæ sic repugnant, ut non certo ductu unum contra unum dirigatur, sed satis est substantijs esse inter se dimota. Adcipe duas uirtutes iustitiam & temperantiam, quamuis nulla harum apponatur alteri, tamen ita inter se differūt, ut nulla sit idipsum quod alia.

A differentibus ita argumentamur, si homo est, igitur nec asinus, nec equus &c. Marmoream domum diruisti & reponis lateritiam? M. De rebus plurimum differentibus idem intelligi non potest.

In Confutatione horum locorum, anteomnia consyderandum an illa habeant medium, an sit tempus & subiectum à natura diffinitum. Obseruandum etiā in quo sint talia. Do cœnam hominibus, non ergo equis: non sunt in hoc disparata. Item hic homo habet seruos albatos, non igitur atratos, non sunt in hoc contraria. &c.

Quinam loci sunt maximæ certi? Finitio, Diuisio Etymologia, Genus, Species, Differentia, Propriū, Totum, Partes, Coniugata, Causæ, Effecta, Generatio, Corruptio, Repugnantia. Reliqui medio modo se habent, imo quidam ex his sunt tanquam stellulæ quædam in oratione, ut similia, comparata & exēpla. Hæc de locis Dialecticis.

De locis Sophisticis.

Quoniam in omni genere disciplinarum tam necessarium est scire quæ non sunt propria, quā quæ unius cuiusq; disciplinæ propria, quod nemo rectæ de ulla disciplina disputare, nisi qui eadem ratione de uitijs quæ pené infinita quamlibet artem consequuntur disserere poterit, operæprecium esse duxi hoc loco subijcere compendium de locis Sophisticis, Qui etiam si nihil ad artem pertineant, his tamen instructus adolescens facile uitabit Sophistarū tricas, ut Varro inqt, Attellanas & captiones.

In quibus ergo consistit omnis captio seu fallatia In tribus, In forma, materia, & in utroq;. In forma si quando argumentatio aberrabit à regulis de Syllogismo præscriptis, in hunc modum, magistratus debet propellere uim à Ciuibus. Cicero est Consul, ergo Cicero debet propellere uim. &c. Peccatum est in forma, quia quatuor adsunt termini.

In materia, hoc modo, quisquis intensæ gloriæ cupidus, est, stultus est. Vir fortis & intēsæ gloriæ cupidus

pidus ergo uitium est in materia, hoc est, in mala diffinitione.

In utroq;. Omnis homo est animal bipes: Gallus est animal bipes, ergo gallus est homo, peccatum ē in materia, quia male diffinio hominē: peccatū est in forma, aberrat enim a modis secundæ figuræ.

Quid est locus Sophisticus: Sedes argumenti Sophistici.

Quomodo diuiduntur loci Sophistici? In locos in dictione & extra dictionem positos.

Quando dicuntur in dictione positi? quando uitium ex genere sermonis oritur, cuiusmodi sunt æquiuocatio, amphibologia, compositio, diuisio, adcentus, & figura dictionis. Qui loci re ipsa non sunt aliud nisi uariæ formæ ambiguorum.

Quando extra dictionem positi? quando in re seu propositionum connexione peccatur. Cuiusmodi sunt, accidens. Secundum quid ad id quod simpliciter, ignorātia Elēchi, petitio principij, consequēs, non causa ut causa, multæ interrogationes.

Prim. Æquiuocatio.

Quid est Aequiuocatio? Cum dictio seu simplex uox plura significat: Ab æquiuocatione in hunc modum committitur fallacia. Quicquid ridet habet os pratum ridet, igitur pratum habet os, Aequiuocatio est in uerbo ridet. Item quicunq; sanabatur, sanus est, ergo ægrotans sanus est, homonyma est in participio ægrotans.

Secun

Secun. Amphibologia.

Quid est Amphibologia? Cum oratio ambiguam sententiam intra se claudit in hunc modum. Quicquid uidet quispiã, hoc ipsum uidet aliquis uidet columnam, ergo columna uidet, ambiguitas casuum est in hoc ipsum: Item Quocunq; uellem me adprehendere, uellem ut me adprehenderent: Hostes autem uellem me adprehendere, igitur uellem ut hostes me adprehenderent, Amphibologia est in constructione.

Quomodo differt Amphibologia ab æquiuocatione? Aequiuocatio ex ipso nomine diuersas res significante dolos struit: Amphibologia uero ex oratione Technas meditatur.

Tertia & Quarta Compositio & Diuisio.

A Composito & Diuiso committitur fallacia, si quando constructione perturbata aut punctis male distincta fallimur in hunc modum. Quicunq; scit literas, nunc didicit illas. Grammaticæ peritus scit literas, igitur nunc didicit illas, peccatum est in compositione.

Item. Quocunq; uidisti hunc percussum, hic percussus est: Atqui oculo uidisti hunc percussum, igitur oculo percussus. Peccatum est in diuisione.

Quint. Adcentus.

Ab adcentu hoc modo struimus fallatias, omne malum est fugiendum, pomum est malum, ergo fugiendũ

giendum: Item qui ad aram confugit, liber est. Ad haram fugisti, ergo liber, fallacia est in malo, prima breui & prima longa. In hara aspirata & sine aspiratione.

Sext. Figura Dictionis.

Quando decipimur figura dictionis? Quando similitudine uocum circumscribimur, in hunc modũ. Discere est circa disciplinam exerceri, exercere circa disciplinam, est docere: Discere ergo est docere. In exerceri & exercere fallacia est. Itẽ quicquid heri emisti, hodie comedisti, crudum heri emisti, ergo crudum comedisti, fallacia est in quicquid & crudum.

Loci extra dictionem positi.

Prim. Accidens.

Quid est hoc loco accidens? Quando idem aßignatur subiecto siue essentiæ, & accidenti: non enim quia multa eidem accidunt, necesse est omnibus prædicatis, & ei de quo prædicantur, omnia illa similiter inesse, ut quod ego sum, tu non es. ego sum homo, ergo tu non es homo, in prima est prædicatio accidentalis, in secunda essentialis. Item homo est animal, animal est genus, igitur homo est genus.

Secun. Secundum quid Ad id quod simpliciter est dictum.

Quid est simpliciter dictum? Quod sine circumstan-

stan-

stantijs exprimitur: ut uxorem dimittere licet.

Quid est secundum quid dictum? Quod cum circumstantijs effertur, ut uxorem adulteram dimittere licet. Ergo cum ex secundum quid dicto, illud quod simpliciter est tale.

Et contra (sed hoc negatiue, illud affirmatiuæ) efficere uolumus sit hæc fallacia, ut licet uxorem adulterã dimitere ergo uxorẽ dimitere licet. Itẽ nullã uxorem dimittere licet, ergo nec adulterã.

Pertinet huc si quando ex diuisis coniunctum infertur, ut ille est claudus, & est philosophus, ergo est claudus Philosophus.

Terti. Petitio Principij seu Nugatio.

Quid est petitio principij Cum idem in conclusione repetitur hoc modo, Clodius fecit insidias Miloni, ergo Clodius insidiatus est. Item, Omnis delator est exterminandus, & hic est delator, ergo omnis dalator est exterminandus, peccatum est utrinque in forma.

Quart. Consequens,

Quando struitur fallacia consequentis? quando ex antecedente non recte infertur consequens in hunc modum. Virtus est igitur iustitia: homo non est, neq; igitur animal.

Quint. Secundum non causam vt causam.

Hoc modo faber est, igitur domus sit? Item mul-

te sediti

te seditiones ortæ sunt ex prædicatione Euangelij igitur Euangelion autor est seditionis.

Sext. Plures interrogationes.

Quid dicis plures interrogationes? Cum plura de uno aut unum de pluribus interogamus in hunc modum, Sunt ne hæc bona an mala: demonstratis, quæ neque omnino bona, neq; omnino mala sunt: Itē sunt ne hæc uidentia, an non uidentia? si sit concessum similiter unum & plura dici.

Sept. Ignorantia Elenchi.

Quid est ignorantia Elenchi? Est ignoratio firmarum & illabefactabilium probationum, ut Astyanax filius est Hectoris & non Priami, ergo Astyanax filius est & non filius. Item, cognosco Socratē & eundem non cognosco uenientem, igitur cognosco Socratem & eundem non cognosco.

Facile est diluere id genus fallacias, si consideretur conclusio ad contradictionem: Nam in istiusmodi sophismatibus infertur Contradictio adparens solum, cum re uera nulla sit. Fit enim omnis Contradictio respectu eiusdem et eodem tempore, ut si duo unius quidem dupla. Trium autem non dupla, ergo idem duplum & non duplum.

De

De recta Solutione. Paralogismorum.

Quid est recta Solutio Paralogismi? Est eiusdem manifestatio.

Quot modis manifestatur Paralogismus, hoc est falsus syllogismus? Duobus modis, aut per interemptionem, aut per distinctionem Per interemptionem ut quoties ex falsis collectus est. Per distinctionem uero, cum adparet Syllogismus & non est.

Canones.

1 In omnibus Paralogismis, qui fiunt per æqui uocationem, amphiboliam, compositionem. diuisionẽ & adcentum, & si quod sumptum est multiplex, distinguendum & ratio consequentiæ examinanda est.

2 In omnibus paralogismis qui fiunt per figuram dictionis, per accidens, per id quod est secundum qd & simpliciter, per ignorantiam Elenchi, per non causam ut causam, per hoc quod est plures interrogationes facere ut unã,

Consequentia neganda est, mox cur negata sit ratio subiungenda.

3 In omnibus paralogismis, qui sunt per id, quod ẽ petere principium, ipsum antecedens aut negandũ plane est, aut certa ad dubitandum.

Peroratio

PERORATIO.

Habes, ornatiſſime Sebaſtiane, Dialecticen Cæſarij doctiſsimi hominis, in compendium redactam à me: Quem duplex potiſsimum cauſa ad id laboris ſubeundum perpulit: Altera q. ſubtilius nonnulla, altera ꝙ prolixius quædam adultis tradita inter enarrandum occurrebant, quæ ſimplicioribus huius artis tyronibus, paulo planius ac breuius, nec minore cum fructu tradi poſſe uidebantur. Quippe nullius me laboris pœnitebit, imo uoto prorſus meo ſatisfactũ arbitrabor ſi illũ, qualẽcunq; meum uni tibi, cuius ſolius iuditio (quod acerrimum) aut ſtabit aut cadet, probatum iri cognouero: Deinde tuis, quos optime expectationis priuatim in iuriſprudentia: cuius ſtudioſiſsimus effulges: inſtituendos ſuſcepiſti, diſcipulis uſui: Eademq; occaſione, & alijs huius Academiæ celeberrimæ, cui quidquid in me eſt debeo, ſtudioſis pueris utilitati futurum intellexero, Vale

Ioanne

IOANNIS LVDOVICI VIVIS De Disputatione.

VEritatem non plene aut aperte acies mentis nostræ intuetur, multa & densa obscuritate corporis oppressa, atq; hebetata. Sed nos obscuritatem hanc à nobis in res ipsas traducimus, ut eas altissimis ac cæcis admodum tenebris dicamus obrui, et inextricabilibus inuolucris occultari. Quo sensu pronunciauit Democritus, ueritatem in altissimo puteo demersam latere. Ad purgandos autem hosce cortices, ut nucleus prodeat purus, ingenium humanum examinandum ueritatis facultatem à Deo accepit, cuius functio disputatio nominatur. Nã quemadmodum uites, nuces, ferrum, aurum, putantur, reiectis inutilibus, ita in examine illo inquisitione ueritatis remotis uel falsis, uel ambiguis, ac in-
disputatio certis, ad ea ueniatur, que dubio procul sint uera.
quid. Lux hæc est, quæ ingenio nostro infertur, ut per ea quæ in confesso recipiuntur pro ueris, illa de quibus dubitatur, explanentur, aut ea refutent, quæ nobis sub specie se insinuabant ueri. Sit ergo nobis diffinita disputatio argumentorum ad aliquid probandum aut improbãdum comparatio. Nam ubi pro alter-

utra

utra parte nullū ē argumentū, nec diſputatio pōt ulla existere duces animi noſtri ſunt uires illi à deo ad cognoſcendum, & de cognitis iudicandum attributæ. Ioannes Philoponus ex Repub. Platonis quinq; nos habere animi functiones ſcribit, Mentem, Dianœam, Opinionem, fantaſiam, ſenſum, horum iſtæ ſunt uires & opera, Senſus lentior eſt, q̃ ut ſylogiſmo diſcurrat, & aliquid colligat. Mens celerior q̃ ut ſyllogiſmum expectet Opinio aſſus eſt phantaſia ſeu uiſum apprehenſio Dianœa quam ſanè cogitationē dicamus eſt motus, itaq; hec raciotinatur, & ſyllogiſmo utitur. Hæ quidem contemplationes ſunt de anima: ſed de his non plura in præſentia dicam, nec acuratius, quam quod inſtituto noſtro erit ſatis. Raciocinatur ergo cogitatio uel ex ijs, quæ mens illi ſuggerit, uel quæ opinio, uel quæ uiſum. Nam ſenſus uiſo ſeruiunt: ideo ſub εἰκασίας à Platone comprehenduntur. Mens ad cogitationem, quantum aſſequi poteſt, uerißima & perfectißima adfert, uelut axiomata, naturales informationes, & in omnium animis impreſſas inſculptasq; notiões, ex quibus aptißimæ ac firmißimæ rationis nectuntur ſyllogiſmi: in quibus eſt ſcientia, ſi alibi uſquam. Oppinio ſuppeditat credibilia, aliàs uera, aliàs falſa: unde exiſtunt ſyllogiſmi uerißimiles, qui ſecum nonnullam dubitationem important. Viſum ſuum miniſtrat uanas imagines, ſomnia, hallucinationes, impoſturas: ducitur enim phantaſia, ſimilitudine, quam ex ignorantia, atq; incogitantia coniungit temere, & commiſcet,

Animæ quinq; functionum.

ut unum ex duobus aut ex multis confundat, unde error nascitur ambiguitate uel uocis, uel sententiæ: ut quum uox plura significat quæ commiscentur, et redduntur tanq̃ unum, nempe uerbi ancipitis, uel orationis amphibolæ: tum ex scripto quod non distinguitur accentu, aspiratione, scriptione recta. In sensu autem quum ab una significatus ratione ad aliã latenter subitur: nempe ab essentiali ad inhærens. uel contra uelut quum sic coniungimus, homo est animal, animal autem est genus, mel est dulce, dulce uero aliud alio magis. Adde huc, quum praua cõclusio pro uera recipitur, q̃ aliquam illius præ se imaginem ostentet: de quibus uitijs superius admonuimus. Nam phantasia, ut leuiter ab uno in aliud mutatur, ita etiam leuiter assentitur: ut in quodcunq; inciderit, ob segniciem ulterius scrutandi subsistat illico, & acquiescat: itaq; uehementer fallitur, quoniam neq; ambigua distinguit, neq; partes inter se confert, ut quemadmodum compositæ sint, & colligate animaduertat. Iudicium animi inter hæc tam diuersa uelut disceptator quidem sedens incipit eorum omnium uires, & uelut causam expendere, quæ reprobat omnino respuit, & damnat, quæ adprobat, alia secure admittit, alia incertus. Sunt inter quæ anceps & animi dubius pendet, quod similitudo aliqua & ueri apparet, & falsi. Hij iudicij motus è tribus argumentorum generibus excitantur. In quibus et res debent spectari, & connexio, Argumenta omnia uel ex certis exploratis necessarijs de-

Iuditia

rijs depromuntur rebus, uel ex Probabilibus, & quæ de coniecturis pendent, non sunt hæc rerũ ipsarum nomina. sed quæ cuiq; uidentur, alijs enim alia sunt certa, & indubitata, eadem etiam non omnibus talia. Quæ eliciuntur ex certius, nexuq́; iungũtur euidenti ac perspicuo cum ijs, quæ confirmant, iudicium ad se pelliciunt securum, argumentatio huiusmodi nominátur certa atq; euidens. Quæ uero uel probabilia sunt, uel non manifesta complexione cum eo cohærent, cui probando adhibentur, iudicium ad se inuitant nutãs & suspectũ, nec plane sibi fidens ipsi, hæc argumentatio probabilis nuncupetur siue credibilis, ab Aristotele Dialectica Ambiguum est iudicium, & quasi seipsum sustinet, quum pares sunt argumentorum uires pro utraq́; parte in re controuersa, ac uelut paria in lancibus pondera. Quæ argumentatio iudicium fallit, ea uel de materia decipit, ex qua conflatur, uel de artificio, nempe forma & colligatione partium, cognitio materiæ ad singulas artium pertinet, ut quũ dicitur omnis unius principatus optimus Tyrannus est principatus unius, ergo optimus, forma uero & compositio huius sunt loci, omnis uirtus suauis, & uoluptas suauis, uirtus igitur, hic proprie paralogismus appellatur, nam prior ille tametsi ex falsis, tamẽ bonus esse syllogismus potest, qualis est ille idem Materiæ argumentorum generatim quidem sic itur obuiam, Certa & necessaria ostenduntur non esse eiusmodi, si declaretur aliud simillimum necessarium

Materiæ argumentorũ quo

modo tra ctatur. sarium non esse, interdum quoq; ex eodem illo argumento contrarium concludi. Si opponatur autoritas, fuisse, quibus non sit uisum tale, quorum ingeniũ & iudicium alijs in rebus pro ualido sit habitum.

Probabile. Probabile est, quod cuiq; uidetur ita esse, non certa & euidenti ratione, sed uerisimiliore, quam sit contraria sumitur aliquando probabile pro comperto & explorato, sed de illo priore nunc loquimur. Probabilia uel infirmantur, uel tolluntur penitus, infirmantur, si planum fiat minus esse in eis robur, quàm putabatur, solere contrarium plerunq; eueni re. Tolluntur obiectione eorum quæ illi sint uel necessaria uel magis credibilia, & patefactione circũstantiarum, cur in hoc loco, in hoc tempore, in his rebus illud non procedat.

Probabiliora. Probabiliora sunt quæ efficatiora pro se habent argumenta, quæue pariter efficatia, sed plura tamen sunt, quibus quisq; fidem habet, quo maiorem, hoc sunt magis efficatia. In cõiecturis non satis labefactat, qui non necessarias ostendit, aut non fortes, sed qui non bonas: quod fit exponendo in plerisq; usu uenire contrarium non similibus tantum, sed in hoc eodem loco, tempore, hominib9, rebus: ut erubescere hũc et trepidare, & titubare, & perturbari pro signo conscientiæ accipitur: atqui sic solet in omni congressu, etiam apud amicissimos, tutis & secutus rebus, ut Cicero de quacunq; causa dicturus. Iam uero argumentationem aptam & confectam uel repellimus uel dissoluimus

Argumen. uel eludimus, uel retundimus. Repellitur, quum negatur

gatur bene colligi: dissoluitur quum profer= tur captio, quæ quia ferè fit ex ambiguo & simi= li idcirco uocatur distinguere: in quo tanq̃ re duas aut plures in partes discisa, membrum unum ipsi no bis sumimus, alterum uel reliqua aduersario conce dimus, eluditur, quum adfertur absurdum, quod se= queretur si ita esset retunditur, & quasi opprimi= tur, quum fortius contra id argumentum opponi= tur. Qui uero negat aliquid in argnmento ita habe re, nihil ad argumentationem dicit, sed ad examen partium illius: de quo iam sumus locuti. Elusio à re trusione non multum distat: Vtraq; ab Aristotile ap pellatur ἔνστασις, Latine ad uerbum instantia, sed appositum rei uocabulum est obiectio, uel obex: qui uelut currenti argumento obijcitur, ut fit in flumi= nibus, quod est non connexionem argumenti dissol uere aut discindere, sed uenienti occurrere & quasi cursum impedire, idq; cogitationi nostræ non raro accidit. Nam quum ex intæntione argumentationis res sequitur per absurda, tum animus uelut iniecta manu sistit primum, hinc quum se non bene progres sum fuisse deprehendit, unde cœperat reuertitur: et quamuis nesciat dicere, quo nam sit falsus loco, ubi sit erroris causa errorem tamen inesse non dubitat. Opponitur obex argumentationi ex eodem, ex simi li, ex contrario, ex autoritate. Ex eodem: si quis dicat, amor bonum quia dulce: occurritur imo ma= lum, quia indigentia. Ex contrario: Bonus uir ami= cis nocebit, q̃ ab eis læsus, à quibus minime oporte=

tationis tractatio

De instan tia.

 bat

bat: nequaquam, q̧ nec malus amicis noceat, etiam ab eis læsus. Ex simili, hic homo maleficio est semel affectus, semper igitur oderit, qui hoc? quum beneficio affecti non semper ament. Ex autoritate ignoscendum his, quia sunt pueri: obijcitur, imo Salomō iubet, ut uirga ne discedat à puero. In quo sunt exēpla dictorum, & factorum. Parcendum huic, quia filius. Atqui Torquatus & brutus etiam occiderunt suos: & maluerunt orbi uitam agere quam habere improbos. In quibus non dissoluitur uinculum prioris cum posteriore, sed fluxum atq; inualidum ostenditur. Quanq̄ in multis elici potest, quod dissoluat, sed longiore ambage? ut quum dicimus, bonum uinū non læsurum amicos læsum ab eis, quod malus non referat amicis maleficij gratiam: sic soluitur prior probabilitas ex secunda, quod læsio non debet esse causa ultionis in bono, quandoquidem non est in malo? quod est argumentum à comparatione minoris. Tum maleficio semel affectus semper oderit, ex obiectione efficitur, amorem non esse perpetuum, itaq; nec esse nature affectuum, ut sint perpetui: quare quum odium sit affectus, mutabitur tempore. Dicendum iam est de singulis argumentationum generibus Et syllogismi quidem quæ sit ratio, quæ deuī-

Exemplū

ctio propositi cum intentione, alibi demonstrauimus Exempli uis est in similitudine: nam similibus causis similes attribuit natura effectus, similibus principiis similes progressus atq; exitus: similibus qualitatibus, atq; affectionibus similes facultates & eiusmodi

di

di. Idcirco ad persuadendum non repugnanti, atq; ei, qui ultro sequitur aptißima est haec probādi uia ut quae docet & ostendit magis quàm cogit: confirmatur similitudine, dißimilitudini infirmatur, quā difficile non est in omni simili inuenire. Neq; enim sunt ulla tam conformia, quae non aliqua in re discrepent: quin etiam si repugnans eam differentiam nō inueniat, haud in re culpam esse suspicatur, sed in se, qui uel non bene inquisierit, uel non facile inueniat: examinandum est tamē an difformitas sit in eo, quo de agitur, ut Cato se occidit, ne Caesari seruiret, ergo tu occide te, ne seruias Tyranno, respondebitur non esse simile nam Catoni summum erat malorum seruire, & illis prophanis, at innitatis Christianae pietate non item, adijcitur, immo summum malorū est seruire eum quem Christus liberum fecit, ita est, non quidem homini seruire, sed peccato & diabolo Demosthenes tantus euasit orator studio cur non et tu quoq;? quia in illo studium ardentius ingenium uiuidius, iudicium acrius, sermo patrius haustus cum lacte. In libello Ciceronis de Senectute quum Cato exemplo sui docuisset non debere aetatem grauem esse senibus, excipit Lelius: fortasse dixerit quispiam tibi propter opes, & copias, & dignitatem tuam tollerabiliorem senectutem uideri? Id autem non posse multis contingere subijcit Cato: non dignitatibus aut diuitijs fieri aetatem leuem, aut molestam, sed sapientia uel stultitia: nec solum triumphalibus uiris iucundam esse senectutem, sed ijs etiam, qui pu

re ac ce

re ac eleganter ætatem transcgerunt. Si dißimilitudo non sit præsto, consilium crit sequendum M. Fabij ut dubia liceat dicere fabulosa, quales sunt apologi, poeticæ narrationes, Milesiæ fabulæ, res multæ Chaldeorum, Persarum, Aegyptiorum, sin uera & certa esse constet, tentandum, an obtineri poterit, ne illa quidem recte esse facta. Tum autoritas eius excutitur qui quid dixit, non dixit, fecit non fecit, quanti oporteat esse momenti apud nos: confirmatur autoritas ad corroborandum argumentũ eleuatur ad debilitandum: de quo in inquisitione ueritatis diximus. Enumeratione deprehensæ sunt artes omnes, nempe ex multis experimentis collecta formula. Si hæc herba nocuit huic homini, profuit illi asino & huic & illi, ergo omni homini nocet, omni asino prodest: si in aliquo instatur, ruit totum. sed omnes singulares percẽsere impoßibile. Aliquas pro omnibus sumimus ad postremũ uero adijcimus quod si pro alijs: ut sic in cæteris, uel non uidetur aliquid esse in contrarium, uel non est in contrariũ obseruatum Infirmantem dare aliquid ad oppositũ est necesse, tunc uel destruit, uel concutit Scrupulum etiam inijcit addubitatione: fortasse non sic esse in omnibus, rem esse nouam, nec dum satis exploratã: ut de ligno hebeno, & multis rebus, quæ hac primum ætate in notitiam uenerunt: uel quod paucis est id deprehensum. Licebit tum ex ijs adferre aliqua, quæ quum crederentur esse certißima, tempus docuit non esse talia: quæ exempla non rara

Enumeratio.

sunt

sunt & in natura rerum, & in uita hominum. Alter uero uel ostendet quid sit uitij in eo, quod ille obijcit, cur ab aliorum natura degeneret: ut si radix arboris sit medicata: uel saltem impetret in plerisq;: pro re noua multa sunt experimenta pro uetere multos quæsisse neminem inuenisse in contrarium Saltem uerisimile esse, quandoquidem aduersum nemo comperit toties uestigatum. Inductio Socratica argumentatio est conformis naturæ: quum in alijs ita sit, quæ sunt similia, ita debere esse in hoc. Qui depellit, reddat causam differentiæ, quemadmodũ in exemplo. Sed maiorem hic esse, ac fortiorem cõuenit, ubi tot sunt exempla allata pro uno aliquo, uelut cui credas nauem in periculo, eligis non amiciorem, sed peritiorem: cui Rempub. cui equum domandum, ergo cui pecuniam: ex aduerso occurritur non est ita: nam in illis opus est arte, hic fide. Tum faciendum est planum & illic esse opus fide, & hic arte: quoniam quidem si inimicus sit prodet consulto: & hic si imprudens, perdet nesciens: nam eandē illam adferre pro instantia, de qua est controuersia per absurdum est. Vtebatur etiam Epagogis Socrates, q̃ aptissimæ sunt ad capiendum: quum enim singularum rerum interogatiunculæ proponuntur, minus apparet fraus: quæ profert se uelut acie explicata: minusq; circumspicit is, qui respondet quid sequatur ad posita sibi, ac concessa, quid repugnet In comparatione uis late est sparsa, nec ad certam formulam potest redigi, quæ ad inuentionem argu

Inductio.

Comparatio.

mentorum magis pertinet. Paria aut maius & minus inter se in aliquo uel aliquibus conferuntur. Intuendum an in eo ipso sint paria, uel maius: & minus. Priuatus homo gignit tot liberos, non gignet Rex? non sunt in hoc maius & minus. Priuatus concionabans, ergo & consul, non sunt maius & minus in concionando: quæ sæpenumero præbent urbanitatis materiam. Quin ego uno uerbo cedam, cui cedunt in omnibus triginta legiones? i͂quit Fauorinus In eo quod fit, quid maius sit aut minus dicere est e-

Relatiua

ius, qui uires rerum nouit: ut hoc efficit illa herba, ergo & illa alia: in eo autem quod decet, prudẽtis A minori aptum est argumentum confirmationi: A maiori informationi. A pari utriq;. Similiter de relatiuis dicit Aristotiles, quod posito uno, ponitur & alterum: sublato, tollitur. Sed hoc recte est intelligendum, si aliquis est pater, aliquis est filius: si nullus est pater, nec filius: & hoc quidem certe in essentia, nam in alijs non sunt relatiua: Nullum patrem uideo, ergo nec filium: nullus filius docet, ergo nec pater. Videndum ut rite aßignetur relatiuum: est seruus, ergo serui seruus: non bene, sed heri seruus. Nam ut alibi est declaratum, sunt quædam paria: amicus inimicus, simile dißimile. Alia imparia pater filius, herus seruus. Neq; uero proba est hæc collectio, est seruus, ergo comitatur herum: sed sic ergo est sub hero: sicut est herus: ergo poßidet seruũ quando in hoc est seruus, ut sit sub heri potestate, et herus, ut poßideat seruum. Iste non est pater, ergo

nec fili

nec filius, inualida est: non enim dictum est tollere mutuo in singulis quod dictum est in uniuersali: in singulis autem imparibus contra ualent, ut respectu eiusdem posito uno, tollatur alterum: hic est discipulus huius, ergo non magister huius, nec solum comparatione eiusdem relatiui, sed eiusdem rei, in qua committuntur: nam potest esse simul, & discipulus & magister in diuersis rebus. In aduersis & priuantibus, & dißitis ad infirmandum, cernamus prius, an illa habeant medium, an sit tempus & subiectum à natura definitum, istuc uero aliunde petetur. Obseruandum etiam in quo sint talia: do cœnā hominibus, non ergo equis: non sunt in hoc dißita: hic homo habet seruos albatos, non igitur atratos haud sunt utiq; in hoc aduersa. si quem delectat uisus huic est cæcitas inimica, in hoc priuantia: quippe quam delectationem potest adferre uisus, hanc cæcitate necesse est amitti. In gradatione uis est, ut quod sequitur ad minus, nempe ad illatum, sequatur ad maius, nempe ad rationem. Cauenda est hic, ut in omni genere argumentationis, ambiguitas: studiosi amant otium, qui amant otium sunt desides: aliud est otium studiosorum, aliud desidium. Quod hic puer uult, mater uult: quod mater, uult pater: qđ pater, populus: puer uult pila ludere, ergo & populus: aliud est, quod puer uult matrem uelle, aliud quod mater patrem, aliud quod pater populum. Transitus est obseruandus, in quo sæpe dolus delitescit: qui bene potat, bene dormit, qui bene dormit, Gradatio

nihil facit: transitur ad aliud tempus: nam non in eodem tēpore potatur & dormitur. Qui nouit Laurentium Vallam, nouit & Theodorum Gazam, qui hunc & Politianū, q Politi. Erasmū, ergo qui Vallā Erasmum quoq;. Sed in hoc uniuersalitas tuetur cōplexionem: neq; enim uterum est illorum aliquod

Soritæ

in uniuersali. In Soritis multi erant Stoici, & Academici noui illi ab Archesila & Carneade in deprehendendo quæ sunt multa, pauca, magna, parua, lōga, breuia, lata, angusta: omnia deniq;, quæ dimensu quodam animi sunt per partes constituta, de quibus Cicero 4. Acaden icarum quæstionum meminit Res ualde est spinosa, & inuoluta, propterea quod terminos, qui consistunt in diuisibili, ipsi in insectili pūcto collocari postulant: nec aceruus consummatur singulis granorum, nec destruitur: ut nec pilis cauda equi, aut nummatim est diuicias definire, sed multis simul: ita adijciendo per indiuidua mirum nō est nunq̄ attingi, quod queritur. Adde quod nec per diuisibilia & quidem lata, qualis sunt quæ mens nostra iu illis capit: itaq; per modios tritici est agendum, per crines centenus, per sestertia, & huiusmodi.

Dilemma

Dilēma aptum est ad perturbandum, quum animus uelut indagine undiq; circumseptus, non statim prospicit exitum, aperitur effugium, si quid sit medium, ut si duxeris diuitem, erit ferendum, si inopē alēdum, medium est aliquid, ut reflectitur antistræphonte. Si diuitem, lautius uiuam, sin pauperem, quietius. Sed hoc non tam est refellere dictum, quā

rege

regere. Sunt aliæ probationes conclusionis, quæ refle xæ nominantur, quum negata illatione sumitur eius oppositum, ex quo solo, uel eo cum una parte pro- positi res ad id quod est maximum, & grauißimum deducitur, duo contradictoria ostendi simul uera, illi priores ductus sunt recti ad docendum & dicen dum apti, iste ad refellendum, quemadmodum syllo gismi, qui affirmatiue concludunt, ualent ad proban dum, qui negatiue, ad improbandum: at uero in pro bationibus & quasi putatione hac tamdiu progre- diendum, quoad ueniatur uel ad ea, quæ necessaria sit, & omnibus cognita, uel ad probabilem, cui sine absurditate magna refragari non liceat probabile dicetur, quod cuiq; est receptum. Huc usq; postquã perueneris, si pergas ulterius, periculum erit, nimi rum ne sicut est in prouerbio, nimirum scalpendo sanguinem elicias, & uiuum rescindas, dum super- uacanea immodice consectaris putando illud in pri mis animaduerti conuenit, non omnia rerum genera quæ posita sunt in dubitatione partibus constabiliri argumentis posse. Quæ res sub sensuum noticiam ca dunt, aptiora argumenta admittunt, & sensui ma- gis exposita: cuius notæ sunt effecta naturalium cau sarum. Quæ uero mente, ea informationibus, quas hominum mentibus natura insculpsit fulciuntur: ut multa in mathematicis, & prima philosophia. Por- ro que mentis indagine, quasi eruuntur abdita & abstrusa, credibilibus sunt quibusdam contenta, uel sensibus uel menti magis accommodatis. At quæ pru

Reflexa probatio

Quæ sit argumentorum ratio.

dentia, & usu uitæ ea exposcunt, ad quæ plura sequuntur publice aut priuatim commoda, uel certa potiora, & ampliora, uel pauciora & leuiora dāna siue in futurum siue in præsens. Multum ualet in his autoritas illorū qui sapientia & probitate prestantes esse homines existimantur: de quo numero sunt studiosi sapientiæ, senes, negotiorum callidi, legumlatores, magistratus, senatores, populi, ac ciuitates, quas accepimus bene institutas. In ijs quæ docentur cœlitus, quæq; sensum omnem captumq; humani animi exuperāt, & à solo deo cognosci possunt & tradi, potißimas partes ferunt dei ipsius autoritas, tum eorum, quos à Deo illustratos & edoctos esse euidentia nobis signa ostendunt: ut argumēta quibus dicta sua cōfirmant, dictis ipsis sint similia nempe diuina & naturam excedentia. At quemadmodum probabilia sunt ad probationem ambigui admota, ita absurda ingeruntur ad reuincendum cōtradictorium eius, quos nos intendimus. Vt pietas est summum bonorū: nam ni esset cedo quid aliud in eius locum reponeres? id ne quod situm esset in animo, an quod in corpore? que in corpore, communia sunt nobis cum beluis: que in animo cum demonibus dempta pietate: summa erga hominum boni uel beluæ participes erunt, uel dæmones, quod est nefas. Absurda eodem propemodum censentur, quo probabilia. Hactenus de tacita & uera cuiusq; secum disputatione. Nam in commißa illa & comparata, que est duorum, non perinde potest uerum cerni,

ac excudi, ut in illa interiore. Conflictu enim exter no mentis acies turbatur uel affectionibus suscitatis uel attentione ad ea quae sunt foris. Adde quod quemadmodum prudenter inquit Arist. duorum dissertio & sermocinatio per orationem fit: in qua multae occultantur fraudes: & latenter irrepunt: quae uero disputatio est unius secum, fit per res, quae omnia liquidius ante oculos statuunt, ac apertius. Itaq; etiam in ea, quae unius est disputatio, si per orationem exerceatur, multas se insinuare in animum fraudes est necessum. Quippe fraus omnis ex similitudine oritur uel ueri uel boni, at similitudo anceps maior promptiorq; est intelligentia dictionum, quam rerum. Sed de hac nobis aliquorum siue disceptatione siue altercatione paucula quaedam uideo dicenda: ne haec scholae exercitatio desiderari tanq̃ praetermissa à nobis poßit: tametsi de ea multa & in libris Topicis, & in Elenchis Aristotiles praecepta tradidit. Nos uero breuiter more nostro ac dilucide summas contrahemus earum rerum, quae nobis ad hoc institutum uidebuntur facere. Caput est in altercatione omni ut sciatur, quid positum sit in controuersia, & de quo disputantes contendunt, alioqui enim temere ac ridicule multa ultro citroq; iactabunt, quod paßim uidemus in disceptatiõibus contingere ut alter aut coelum agitari, alter conetur euincere terram in mundi medio quiescere, proximum est ut respondens perspectam illorum omnium habeat naturam, de quibus agitur, ut ea non solum à diuersis

Disputatio exterior.

atq;

atq; absimilibus cogitatione ac animi iuditio seiungat, sed à conformibus etiam, quæq; ex similitudine fucum possent faceret ad fraudem, ex hac separatione nascetur, ut et distinguere ambigua, & diuidere, & diffinire recte ualeat, quorum trium ignorantia m agnos in disputando & turbulentos errores affert, clamoresq; absonos, plenos contentionis, quum uelut andabatæ, qui pedem contulerunt, oculis clausis dimicent, & plerunq; usu uenit, ut quæ quis iguorat, tueatur pertinacius, siue oppugnet seu propugnet, ratus uera sese asseuerare, quum contra qui à falso se stare non nescit, lentius agit, ac remissus ex conscientia uidelicet, non ignarus capta re se tantum. Quapropter ut hæc uterq; clarius p=uideat, conseruandum est iudicium integrum, minime perturbatum tempestate aliqua affectionum, quæ omnes incitatæ & accensæ uelut fumum quendam rationi & facultati iudicandi offundunt, quò ueri perspicientia impeditur, utilißimum est altercando non commoueri animo. Idcirco biliosi, feruidi, irritabiles, captores inanis gloriolæ, non sunt idonei altercationi, præsertim aduersus sophistam uafrum. Incenduntur enim facile & censuræ tanq̃ deijciuntur de gradu eorum quæ dicuntur, ut quid uel Antisophista obijciat, uel ipsi respondeant, non attẽdant. Tum studiosus gloriæ adeo est obseruandis omniũ uultibus, gestibus, nutibus occupatus, ut ea quæ dicuntur non poßit animaduertere. Confine intelligentiæ rerum earum, quæ in contentione uersantur

illud

illud est, ut aduersarij uerba probe intelligat, quo sensu ab illo soleant dici, quo ab auditoribus accipi. Sophista est, qui non ueritatem sequitur rei, sed opinionem auditorum uenatur de se, in qua finem sibi statuit uel quæstum, uel gloriam, uel irrisionem aduersarij, aut aliquid affectus praui. Quare argumentis laborat efficere, ut quæ antisophista confirmarit labefacta ab se. Alij credant, & ostendisse, falsa esse illum pro ueris complexatum, falsum id esse duorũ modorum altero conuincitur, uel quum idem ipse qui affirmarat, uinctus ratione & argumentis confitetur se falsum sensisse, quæ est repugnantia uel quum id quo argumentorum uiribus protruditur, contrarium est opinioni eorum, quibus fides iure debeatur, nẽpe sensui omnium, uel opinioni ac sententiæ eorũ, q adsunt, uł receptis uulgo opiniõib9, uł eorũ q p sapiẽtib9 habẽtur cẽsuræ ac iudicio, q̃ p falsis manifesto exibilãtur, aut p absurdis atq; absonis re pbãtur aut nõ admittuntur tanq̃ paradoxa. Sed maxime omnium cupit sophista ab ipso eodem aduersario confeßionem contrarij extorquere. Non enim perinde & gloriosum sibi ducit, & diuersam tueri partem turpe, si ille falsum aliquod ultro admittat, quibus si id paradoxum ac dubium pugnatus cũ eo, quod posuerat altercando cogatur recipere, molem et uim rationum non sustinens. Sed nos tamẽ momentaneam illam gloriam tantopere affectanti concedamus facile: modo ipsi ueritatis fructũ teneam9, ut si aberrasse sitiamus nos, reuertamur in unũ

Sophista.

I sine

ſiue ultro,ſiue ab alio admoniti. Quippe ſatius & fructuoſius eſt recta ingredi, quo intendimus, quã aduerſario non concedere de uictoria, & pertinaciter tueri falſum, inuicti quidem perſiſteremus, ſed contra uerum, à quo uinci longe præſtat, quám omnino contra illud tendere. Vinci ab homine contra diſputante leue eſt ac breuiſsimum dedecus, falli autem & decipi malum ac miſerimum, nec raro uinci ab altercante perpuſillum honorem illi parit, tibi uero emolumentum grande, diſcedit ille inflatus uictoria, tu liberatus ignorantia tanto ac tam fœdo malo. Vitanda ſunt tamen in ſophiſta tria potiſsimum captionum genera. Ambiguitas omnis ſeu uerbi unius, ſeu multorum, propoſitio falſorum dogmatum pro ueris, nempe uniuerſaliter dictorum, que tantum in parte ualent, & colligendæ argumentationis nexus fraudulentus. Nec eius inter diſputandum doli nos lateant. Nam ille in quibus ſitus eſt negotij totius cardo, agere ſe cõtemptim ſimulat quo id negligentius à reſpondente expendatur. Tũ quæ perpera ſunt admiſſa, uel conceſſa, uel negata, blandis uerbis approbat ac extollit, ut in eo cõfirmetur reſpondens, quod cum aſſenſu & laude uidet accipi Itaq; ſuſpectus ſit nobis ſiue negligentiam præ ſe ferens, ſiue approbationem. Proponit etiam quæſtiones uarias, ut ex reſponſionibus in eam demum inuadat, quam ſe ex animi ſui ſententia tractaturum cõfidat. Quocirca unam aliqnam iubebimus eam deligere quam uelit uentilari. Quod ſi cœperit ex noſtro

ſtro campo digredi,ſenſimq; & doloſe aliorſum pel licere,cogendus eſt,ut de ſtatu quæſtionis diſputet, deq; eo,in quo uerſabitur controuerſia, idq; impen ſe urgendum,ne imprudentes eo delabamur,de quo diceremus īparati.Quapropter ſi diſceptatio cer- ta ſit ac finita expedies in reſpondendo paulo pluri bus explicare rem,ne ambiguitate obſcureſcat,& ignorantia claudatur,unde breuiſsimo gradu dolus inuadat tanquam ex inſidijs ad quem patefaciendū ſi poſt longam altercationem reuertamur, credat aliquis non ſponte noſtra huc nos ueniſſe,ſed deuolu tos ſophiſtæ impulſibus,ſin autem diſputatio incerta ſit atq; infinita,de eo,quodcunq; poterit ex uerbis noſtris ſophiſta arripere,conſultiſsimum fuerit bre- uiſsima reſponſa interrogationibus reddere,& ma- xime ad rem Sed Sophiſta interim ſinit ſeſe rogari, ut oſtendat,q̃ facile nos eludet,ac fruſtrabitur,ita q; reſponſiones ædit ancipites,ut ſemper ſibi caueat effugium,operæprecium fuerit exigere ut aperti- us loquatur,& rem diffinitione ac diuiſione planio rem faciat,ut omnia circumſtantibus reddantur a- pertiora,ne & nos illi uideamur cauillando ſimi- les.Itaq; dabimus nos operam ne ludere atq; argu- tari in uerbis exiſtimemur,ſed ijs utemur naturali- ter eo ipſo ſenſu,quo ab ſpectantibus conſueuerunt ſumi.Sunt interrogationes nonnullæ multiplices, quarum ſimplex & categorica reſponſio ambigui- tatem ex quæſito trahit,feciſti ſacrilegum?non feci dubium eſt,quorſum ea reſponſio pertineat:utrum

Sophiſta reſpondēs

quod nihil omnino surripuerit, an q non sacrum, uel non de sacro: hoc si sophista recusat exponere, ut captantem deludat, nos ipsi simplicius quærendo explicabimus: surripuisti hoc an non? Si negat, id est euincendũ, sin fatetur, ad hoc sacrũ, itidẽ si abnuit, ꝓband' sin ãnuit an de sacro. Idẽ, accidit in quouis argumẽto multicipite, ut si q̃s ꝑsuadere uelit imperiũ unius esse optimum, q Romani in maximis quibusq; Reipublicæ periculis ad creandum dictatorem soliti essent, confugere. Sophista hic inueniet, quo & Romanos perstringat, non fuisse illam bene constitutam ciuitatẽ: & de dictatoribus cauilletur, uertisse illos ciuilem & legitimam potentiam in tyrannidem, ut Syllam, & Cæsarem, & q non semper id sit factum, ut in cæde Clodiana, & alias nonnunq̃ itaq; adhærebit, cui erit commodißimum, uel ex uno in aliud transiliet: nos uero in eo ut sistat, postulabimus, in quo sit caput controuersiæ. Sed ille tamen quum de re non habet iam amplius quod dicat, ad auertendam ab argumentis audientium intentionem, uel dicit de aduersario, uel ad res alias egreditur: quæ iam ad disputationem, non pertinent, & ueri inquisitionem, sed ad rixam, aut inanem quandam uelitationem: in quibusdam uero interim ad præsentem neceßitatem elabendi.

Ioan-

IOANNES MVRMELLIVS
Ruremundensis, Petro suo S.

ROgas me sedulo, & crebro adhortaris Pe-
tre suauissime, ut breui te arte instituā, qua-
rum ratione uoces eas, quæ in categorijs locū habēt
discernere queas ab illis quæ à prædicamentis alie-
næ sunt: & ut certos quosdam tibi tradam canones,
quib. facile discas, in quo unaquæq; uox categorica
prædicamento reponatur. Ardua profecto res est,
& sæuis caninæ facundiæ morsibus exposita, in tam
uaria & multijuga opinionum diuersitate, dialecti
corum alijs alia sentientibus, breui ea libello per-
stringere, quæ pluribus longissimi operis uolumini-
bus uix satis exacte potuerint uel à doctissimo phi-
losopho explicari. Cū tamen mecum cogitem, quan
tum utilitatis tibi studiosisq; liberalium artium iuue
nibus ex hoc quod petis, prouenturum sit: utcunq;
pro temporis quo suppetit ocium, breuitate, uotis
tuis non morem gerere non possum. Accipe igitur
lucubratiunculam hanc nostram, ut habeas isagogē
quandam in Aristotelis decem prædicamentis: &
ingenium suū ne grammaticæ solum, sed fructuosis
etiam dialecticæ studijs excolito, ut uera dinoscens
à falsis & finiendi, diuidendi, argumentandiq; rati
onem tenes rectā uiam habueris, & iter expeditū
ad optimā quanq; disciplinā. Vale, & Præceptorē
tuū dilige. Alemariæ Phrysiorū oppido studijs libe-
ralibus sanè quàm accommodato. Anno à partu uir
ginis. M. D. XIII. Idibus Septembris.

IN ARISTOTELIS DECEM PRAEDICAmenta Ioannis Murmelij Ruremundensis Isagogæ.

IS Agogen hanc in decem Aristotelis peripateticorum principis categorias tribus digero capitibus: quorum primo quidẽ agam de uocibus à prædicamentorum serie reiectis & alieno: secundo aũt super ijs, quibus in ordine categorico locus æst: tertio uero dictiones aliquot tradam, quæ uel ad diuersa prædicamenta, uel ad unius eiusdemq; seiunctas species referuntur. Porro ut hæc facilius memoriæ commendari poßint, & tenatius inhærere, singula capita in suos titulos sunt distributa.

De vocibus a Prædicamentorũ serie reiectis & in alienis Isagoges in Aristotelis prædicamẽta Caput primum.

Quarta

Series

De vocibus a prædicamentorum serie reiectis & alienis Isagoges in Aristotelis prædicamenta.

Caput Primum.

Decem esse Prædicamenta. Titulus. primus.

PRimus omnium Aristotiles decem categorias constituit, Quæ à Quintiliano elementa dicũtur, à Seuerino Boethio Prædicamenta. Sunt autẽ hæc, Substantia, Quantitas, Adaliquid, Qualitas, Agere, Pati, Vbi, Quando, Situs, & habere. Substantia est (ut singulatim exempla referantur) ut homo. Quãtitas, ut linea. Adaliquid, ut pater. Qualitas, ut iustitia. Agere, ut secare. Pati, ut secari. Vbi ut in Academia. Quando, ut hodie. Situs, ut iacere. Habere, ut togatum esse, Sed & his ea uersiculis cõplexi simus.

Arbor, sex, seruos, feruore refrigerat, ustos.
Ruri, cras, stabo, nec tunicatus ero.

De prædicamentorum quæsitis. Titulus Secundus.

Decem prædicamentorum quæsitiua tradunt eruditi: Quid quantum, quid huius, quale, quid agẽs quid patiens, ubi, quando, quomodo situm est, quomodo

modo habituatum est. Cum enim quæritur, quid est Socrates? respondetur, homo animal, aut substantia quæ à quibusdam dicitur essentia. Quantus est Socrates? interrogatus respõdet, quadricubitus. Quid Platonis? Magister. Qualis? temperans. Quid agit? disputat. Quid patitur? uerberatur. Vbi philosophatur? Athenis. Quando locutus est Alcibiadi? hodie. Quomodo situs est? stat. Quomodo habituatus est palliatus.

Nouem regulis cognosci voces a Prædicamentis alienas. Titulus. Tertius.

Quemadmodum (ut Seuerini Boethij uerbis utar qui serere ingenium uolet agrum: liberat arua prius fructibus, falce, rubos, siliceq́; resecat, ita & nos primum te docebimus, quæ uoces à prædicamentis alienæ sint, ut ijs reiectis, in prædicamentorum serie collocandus faciliori ratione comprehendas. Tenendæ igitur tibi sunt nouem regulæ, quas his triuialibus uersiculis comprehendi.

Complexum, consignificans, fictum, polysemum
Vox Logicæ, Deus, excedens, priuatio, parsq́;
Hæc studiose categorijs non accipiuntur.

De rectis a prædicamẽtorum ordine vocibus regularum nouem. Prima. Titulus. Quartus,

Prima regularum hæc est: Nulla uox complexa, nisi simplicis loco accipiatur, in prædicamento ponitur: proinde si quis te rogarit, in qua categoria collocatur iustus homo? in nulla respondeto. Signa

te autẽ

te autem additum est, nisi simplicis loco accipiatur q; ob uerborum inopiam sæpenumero pluribus pro uno cogimur uti: ita ut tametsi uoces sunt plures, intellectus tñ sit simplex, & res quæ significatur, una, exempli gratia, corpus animatum licet uox sit complexa, genus tamen est unum, sic & quantitas continua, & quantitas discreta.

σϋγκατηγόρημα.

Secunda regula. Titulus quintus.

Nulli syncategorimati locus est in categoria. Syncategorema dicitur, uox consignificatiua, id est, ea quæ nec uniuersalem rem, nec particularem significat, sed consignificat, id est, cum alia dictione orationem ad significandum ingreditur, ut omnis, nullus aliquis, quidam, hic, ille, utinam, quidem, apud, heu Sciendum hoc loco est ex octo partibus orationis (quas grammatici constituunt) duabus duntaxat, nomini quidem & uerbo locum parere prædicamẽti: participium aut cum uerbo suo comprehendi, aduerbium uero sub nomine. Nam ut literati docẽt, & nomen in aduerbium, & rursus aduerbium in nomen aliquando transit. Loci aduerbia ad prædicamentum ubi pertinent, Temporis ad quando. Qualitatis uero & quantitatis aduerbia ad qualitatem quantitatemq; reducuntur.

Tertia regula. Titulus Sextus.

Omnis uox rei commentitiæ & fabulosæ (quam natura non fert, significatiua est á prædicamentis aliena: ut Cerberus, Sphinx, Chymera, Siren, Cyclops Harpyia, Styx, Acheron.

Quarta

Quarta regula. Titulus Septimus.

Nulla uox polysema in categoriam recipitur, nisi ambiguitate deposita unũ significat πολύσημος graece dicitur, multa significans, ut canis terrestrẽ significat, marinum & coelestem: unde lepidum extat Ausonij de lepore capto epigramma. πολύσημος.

Trinacrij quondam currentem in littoris ora
Ante canes leporem caeruleus rapuit:
At lepus: in me omnis terrae pelagiq; rapina est
Forsitan & coeli, si canis astra tenet.

Quinta regula. Titulus octauus.

Voces Logicae quas aliarum gratia dialectici usurpant, sunt à praedicamentis alienae. Voces logicas id est rationales appello eas, quas iuniores terminos secundae intentionis uocant, cuiusmodi sunt. Nomen, uerbum, oratio, propositio, subiectum, predicatum, genus, species, & id genus alia.

Sexta regula. Titulus Nonus.

Nulli dictioni infinitum significanti locus est in praedicamento. Infinitum quidem actu intelligo non potentia: proinde Deus, numen aeternum, increatũ creator: & id genus reliqua nullius sunt categoriae.

Septima regula. Titulus decimus.

Omnis uox omnia rerum ambiens genera loco categoriae uacat. Sunt autem quatuor (quae uulgo transcendentia dicuntur) teste Ioha. Pico, ens, unum, uerum, & bonum: si ita accipiantur, ut eorum negationes sint, nihil, diuisum, falsum, & malum. Addita sunt illis alia duo, aliquid & res, ab recentiori-

bus

bus Auicennam securis.

Octaua regula. Titulus undecimus.

Nulla uox priuationem significans locum habet in prædicamento, ut cæcitas, surditas tenebræ.

Nona regula. Titulus duodecimus

Nulla uox patris principijue materialis seu constitutiui significatiua, in prædicamenti serie reponitur. Proinde forma, materia, corpus, anima, caput, pectus, uenter, manus, pes, & id genus reliqua sunt à prædicamentis reiecta.

Bifariam aliquid locum habere in prædicamento. Titulus decimustertius.

Bifariam aliquid in prædicamento locum habet nam aut per se in recta serie collocatur, ut genera, species, & indiuidua: aut per aliud prædicamento attinet, idq; trifariam. Primum enim, differentiæ omnes specificæ eius sunt prædicamenti cuius genera, quorum illæ sunt diuisiuæ, non secundæ qualitatis speciei, ut ex Neotericis quidam loquaculi Sophistæ falso autumant. Deinde autem partes & principia é prædicamento attinent: cuius ea sunt, quæ ex illis constituuntur, ut caput, pes, manus, ad substantiam referuntur, unitas, & punctum ad quantitatem Postremo uero motus species ad suum quæq; terminum reducuntur: ut generatio & corruptio ad substantiam, crementum & diminutio ad quantitatem alteratio ad qualitatem: loci mutatio ad ubi. Trapezontius motum quidem speciem quantitatis facit generare uero, corrumpere, augere, diminuere,

alte-

alterare, & loco mouere actioni subijcit. Sunt, qui motum ob ambiguitatem à prædicamentorum serie remouent, cum de suis (que uidentur species) non uniuoce, uerum æquiuoce prædicetur.

De dictionibus quibus in ordine categorico locus est. Caput Isagoges huius secundū.

Series Categoriæ substantiæ. Titulus. I

	Substantia	
Corporea		*Incorporea.*
	Corpus	
Simplex		*Mistum*
	Corpus mistum	
Animatum		*Inanimatum*
	Corpus animatum	
Sensibile		*Insensibile*
	Animal	
Rationale		*Irrationale*
	Homo	
Socrates		*Xenophon.*
	Plato	

De ijs quæ sunt prædicamenti substantiæ Regula prima. Titulus secundus.

Omne nomen significans substantiam incorporeā est primi prædicamenti, ut spiritus, angelus. dæmon manes, hoc nomine nunc intelligo animam à corpore separatam. Propertius: Sunt aliquid manes, letū non omnia finit. Angelus autem bifariam accipitur, nunc

nunc pro spiritu, estq; huius categoriæ, nunc ut est officij nomen, non substantiæ (nam ἄγγελος græce interpretatur nuncius latine) & est primi generis qualitatis: tametsi quidam in prædicamentum Adaliquid coniiciant.

ἄγγελος

Regula secunda. Titulus Tertius.

Mundus, cœlum, orbes cœlestes, planetæ, stellæ, & elementa sunt huius prædicamenti. Cæli sunt decem: Cœlum Empireum, cœlum crystallinum, firmamentum, & septem Planetarum orbes. Planetæ septē sunt. Saturnus, Iuppiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. quos hoc uersu complexi sumus. Luna Hermes, Cypris, Sol, Mars, Iouis. & pater huius. Rerum naturalium elementa sunt quatuor, ignis, aer, aqua, & terra, de quibus hic noster est uersiculus.

Aer, ignis, aqua, & tellus sunt semina rerum.

Regula tertia. Titulus Quartus.

Omnis animalis species est prædicamenti substantiæ. Specierum animalis, hæ sunt specialißimæ, ut homo, equus, leo, ille uero subalternæ, ut pecus, bestia, belua, fera, quadrupes. piscis, auis, serpens, uermis. Pecudis species sunt, bos, equus, asinus, mulus, camelus, ouis, capra, porcus, ceruus, elephas, & id genus reliqua. Feræ species sunt, leo, ursus, pardus, tigris, lupus, uulpes, & id genus cætera. Pisci subiiciuntur, balena, cancer, conger, mullus, salmo, carpo, concha, ostreum, gobio, rhombus, & cæteræ species innumeræ. Auis species sunt, aquila, philomela, bubo,

la, bubo, noctua, ciconia, passer, coruus, mônedula psitacus, perdix, turdus, uultur, &c. Serpentis: draco, basiliscus, uipera, carastes, seps, natrix. Vermis: Apes, araneus, bombix, blata, culex, crabro, gryllus, pulex, limax, papilio, hirundo, tinea, teredo, & eiusmodi alia. Regula 5. Ti. 5

Omne nomen arboris est in categorijs Substantiæ, ut pomus, malus, pirus, abies, laurus, salix, betula, uitis, robur, taxus, castanea, fagus, cupressus.

Regula quinta. Titu. sextus.

Omne nomen herbæ huius est prædicamenti, ut amaracus, abrotanum, mandragora, malua, hyssopus lactuca, fœniculum, elleborus, ruta, polegium, saluia, lappa, tribulus, anethum, urtica, trifolium.

Regula sexta. Titulus 7.

Omne fruticis nomen est huius categoriæ. Dicitur autem frutex, qui ad iustam arboris magnitudinem non assurgat, & statura similis est herbis multis, sed non demoriturus, neq; arescit ut herba, uerũ perennis est. Huius species sunt, nardus, mirrha, casia, genista, papyrus, arundo. Sciendũ est nonnullas res easdem ab his inter arbusculas, ab illis inter frutices numerari, ut iuniperum, balsamum, mirrham, & id genus alia. De nonnullis etiam sint ne magis herbæ, an frutices dubitatur. Nec hoc ignorandum est à Nicephoro corpus animatum sensibile diuidi in animal & zoophitum. Dicitur autem ζωόφυτον quod nec animalium, nec plantarum, sed tertiã ex utrisq; naturam habet, ut urtica, marina, & spongia, de quibus uide Plinium libro 9. cap. 45.

Frutex.

ζωόφυτον quid.

K Regula

Omnia florum, fructuum, & aromatum nomina: ſi capiantur ut res totas & per ſe integras ſignificent, ſunt in ordine huius prædicamenti, ut roſa, lilium, narciſſus, uiola, liguſtrum, calta, pomum, malum, pyrum, prunum, ceraſum, morum, bacca, oliua, cornum, ficus, glans, meſpilum, nux, iuglans, caſtanea, auellana, aroma, ſaccharum, cinnamomum, zingiber, piper, gariophilon, & id genus reliqua.

Regula octaua. Titulus 9.

Frumentorum & leguminum nomina ſunt huius categoriæ, ut triticum, ſiligo, far, hordeum, pannicum, milium, auena, faba, piſum, lens, aruum, lupinꝰ uicia.

Regula nona. Titulus 10.

Lapidum & gemmarum uocabula ſunt huius prædicamenti, ut adamas, marmor, magnes, cryſtallus, ſuccinum, ſmaragdus, iaſpis, corallium, achates, carbunculus, chryſolitus, iſaphirus, ſilex, thophus, pumex.

Regula decima. Titu. 11.

Omnia metallorum & foßilium nomina ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, ut aurũ, argentum, electrum, æs, orichalcum, ſtannum, plumbum, ferrũ, alumen, ſulphur, uitrum, ſal, cadmia, uernix, minium chryſocola, & reliqua.

Vernix nomen eſt neq; græcum neq; latinũ, ſed a barbarica & uulgari appellatione in formam latinã tranſlatum. Vulgo enim res ipſa vernis dicitur. eſt autẽ ſpecies gummi, quę græcis

Regu. 11. Titu. 12.

Omnia impreßionum nomina, ſiue eæ ſint ignitæ ſiue aeeæ, ſiue aquæ, ſiue terræ, ſiue radiorum apparatione fiant: huius ſunt prædicamenti. Impreßio à philoſophis res naturales indagãtibus, dicitur corpus miſtum, imperfectum. Impreßiones ignitæ ſunt, ſtipulæ ardentes, æges, dali, ſidus uolans, candelæ,

trabes,

trabes, columnæ, terretes lanceæ, clypei, globi, faces ignitæ, pyramides, draco uolans, & similes. Adduntur his ✠ cometes, & galaxias, Impreßiones aqueæ sunt, uapor, pluuia, ros, pruina, nix, grando, fõtes, flumina, mare. Aereæ, uẽti, terremotꝰ, fulmina,, ecnephias, Typhon. Quæ radiorũ apparatione fiunt, sunt ✠ halon, iris, uirgæ, parelij de terreis impreßionibus in proxima regula dictũ est, ubi de metallis & foßilibus. Regu. 12. Tit. 13

fandaracha dicitur, ut qbusdam uidetur.

✠ κομήτης γαλαξίας.

✠ ἅλωμ ἴρης παρήλια.

Omne nomen substantiam rei inanimatæ significãs est in categoria substantiæ. Hæc regula continet in se quasdam supprapositas, & eam breuitatis gratia damus ob multa de quibus nondum meminimus. Dicimus itaq; montem, collem, urbem, oppidum, domũ templum, turrem, tunicã, togam, gladium, cultrũ, panem, uinum, lac, mel, cercuisiam, carnem, os, doliũ, pateram, hastam, scrinium, & id genus reliqua huius esse prædicamenti, nec assentimur ijs qui simpliciter aiunt eiusmodi res ob figuram ab artifice inductam esse de quarto genere qualitatis, cum substãtia longe præponderet accidenti. Quisquis recte sentit, gladium substantiam quidem esse, figuram uero eius qualitatem non diffitetur. Quidam contendunt nullius esse prædicamenti nomina rerũ artificio productarum, q, substantiam simul & qualitatẽ cõplectantur. Series categoriæ quãtitatis. Ti. 14

Vnde quæq; tamen res à forma sua habet, ut sit id quod ẽ.

Quantitas Continua Discreta

Quantitas continua

Intrinsecus mensuratiua Extrinsecus mensurati.

Quãtitas continua intrinsecus mensuratiua.

Latabilis   Illatabilis

Linea

Hæc linea.   ista linea   Illa linea.

De iјs quæ sunt prædicamenti quantitatis.

Regula prima.   Titulus. XV.

Omne nomen magnitudinis est in predicamento quantitatis, ut linea, superficies, corpus, longitudo, latitudo, altitudo, profunditas, craßities, bicubitũ, tricubitum, pedale, bipedale, tripedale, sesquipedale, & id genus cætera.   Regula 2.   Titu. 16.

Omne nomen mensuræ ad hoc prædicamentum ꝑtinet, ut uncia, digitus, palmus, pes, ulna, cubitum, passus, stadiũ, diaulus, milium, dolichus, modius, sextarius, congius, hermina, chœnix, urna, cotyla, cyathus, as & partes eius si capiantur ita, ut meram quantitatem significent. Ponderum nomina meo iudicio sunt à prædicamentis aliena, q. cum quantitate qualitatem significant: ut libra, semilibra, bilibris trilibris, pondo, talentum. Sed hæc doctioribus relinquo exactius disputanda. Illud quoq;, sit ne linea species infima, an subalterna, quod & de tempore potest dubitari.   Tertia regu.   Titu. 17.

Omne nomen numerale est huius categoriæ, ut duo, tria, quatuor, quinq;, decem, centũ, mille, binarius, ternarius, centenarius. Primus aũt secundus, tertius, & id genus alia pertinent ad prædicamentũ ad aliquid. Vnitas autem non est numerus, sed eius principium.   Regu. 4.   Titu. 18

Omnis modulus quo dictionem dum ferimus, mensuramus, est huius prædicamenti: nã quantitatis, id

est

est, quo syllabæ longæ breuesue mensurãtur, ex quo pucenit oratio, species, discreta, quantitatis.

Quinta regula. Titulus 19.

Locus & tempus sunt categoriæ quantitatis, tam etsi quidã locũ in prædicamento ad aliquid reponãt & diuus Aurelius Augu. in confeßionum opere fateatur se, quid sit tempus, ignorare. Aeuũ quod huius prædicamenti esse censendum est, æternitatem uero nullius, Partes temporis sunt, hora, dies, septimana, mensis, annus, olympias, lustrum, seculum, & id genus reliqua. Series prædicamenti ad aliqd.

Titulus. XX.

Ad aliquid

Aequaliter compbile. Inæqualiter cõpabile.

Adaliquid inæqualiter comparabile.

Dignus correllatiuo Indignus correlatiuo.

Relatiuum correlatiuo dignus.

Respiciens filium. Non respiciens filiũ

Pater.

Hic pater Iste pater. Ille pater.

De ijs quæ sunt prædicamenti adaliquid.

Regula prima. Titu.xxi.

Omne categorema principali significatu rem significans non absolutam, sed alterius respectiuam, est prædicamenti adaliquid, ut pater, filius, auus, nepos maritus, uxor, Socer, gener, magister, discipulus, patronus, cliens, domus, seruus, rex, parasitus, patronus, libertus. (Est autem patronus nomẽ ambiguum & modo ad cliẽtem refertur, modo ad libertum) dux, comes, duplum, dimidium, magnum, par- *Patronus cuiusmodi nomen*

uum, multum, paucum, maius, minus, prius, posterius, amicus, inimicus, hospes, ciuis, socius, sodalis, hostis, similis, dißimilis, æqualis, inæqualis, & alia sexcenta.

Secunda Regula. Titulus. 22.

Nomina cognationis & affinitatis sunt huius categoriæ: ut parens, proles pater, filius, auus, nepos, frater, soror, sobrinus, consobrinus, coniunx. compater, affinis, leuir, socer, gener, uitricus, priuignus

Tertia regula. Titu. XXIII.

Pleraq; nomina cum præpositione composita huius sunt prædicamenti: ut commilito, collega, consacerdos (qui græce symmystes dicitur) concanonicus conuictos, cõtubernalis, condiscipulus, coadiutor, compotor, competitor, collacteus, collactaneus, cõseruus, cognominis, consanguineus, coepulo cohabitor, confabulatur, coniunx, concolor, consonus, eiusmodi reliqua.

Series predicamẽti qualitatis. Titulus. XXIIII.

Qualitas

Formæ attinens — Materiæ attinens.

Qualitas formæ attinens.

Comparata — Natura insita.

Affectio.

Facile dimobilis — Difficulter dimobilis

Habitus

Spiritualis — Corporalis.

Habitus spiritualis

Theoreticus — Practicus.

Habitus intellectualis Theoreticus.

Conclusionis — Principiorum.

Scien-

Scientia.

Contemplatiua. Actiua.

Scientia contemplatiua.

Principalis Adminiculatiua.

Logice

Disputatoria Nõ disputatoria.

Dialectice

Hæc Dialectice | Platonis dialecticæ. | Chrysippi dialecticæ

De ijs quæ sunt primæ speciei qualitatis.

Regula prima. Titu. xxv.

Omnis dispositio & habitus corporalis est in primo qualitatis genere, ut calor, frigiditas, sanitas, simitas, cæsitas, candor, nigredo, fuscum, robur, ægritudo, morbus, & eius species: ut febris, paralysis pleuritis, podagra. Dispositio quæ & affectio dicitur, & latius accipitur & presßius. Primo modo ẽ qualitas ad bene maleue operandum acquisita. Secundo est ad bene maleue operandum acquisita per facile à subiecto dimobilis. Habitus est ad operand' comparata qualitas difficulter à subiecto dimobilis.

Dispositio quid, & quot modis dicatur.

habit9 q̃d

Secunda regula. Titulus. XXVI.

Omnis habitus intellectualis est in primo genere qualitatis. Habitus intellectuales sunt quinq;, qui bus semper assentimur uero, Sapientia, Intellectus, Scientia, prudentia, & Ars. Duo, quibus modo uero assentimur, modo falso. Sunt autem opinio & suspicio. Sapientia est habitus cognitiuus dei & diuinorum. Intellectus est habitus primorum principiorum cognitiuus. Scientia est habitus conclusionis per de-

Habitus intellectuales quot & q sunt

Sapientia

Intelect9.

Scientia.

Prudētia. per demonstrationem acquisitus. Prudentia est re-
Ars quid. cta ratio rerū à nobis agēdarū. Ars est recta ratio
Opinio. rerū à nobis efficiendarum. Opinio est assensus rei ua
Suspicio. lidior. Suspicio est assensus rei minus ualidus. Scientiarum igitur & artium nomina in hoc genere col locantur: ut grammatica, dialectica, rhetorica, arithmetica, musica, geometria, astronomia, physice ethice, metaphysicæ, poetice, agricultura, militia, lanificium, & id genus alia. Tertia regu. Titu. 27.

Omnes habitus morales, id est, uirtutes & uitia sunt in hoc primo genere qualitatis, ut iustitia, iniustitia, fortitudo, audacia, timiditas, liberalitas, auaritia, prodigalitas. A theologis nostris ponuntur etiā in hac specie, habitus, spirituales infusi: ut fides, spes charitas, & id genus uirtutes supernaturales: item habitus concreati, ut species intellectuales & rationes angelorum mentibus concreatæ, sed huiusmodi habitus non capit definitio á ueteribus peripateticis data, nec mirum, cum illi ueræ religionis ac sapientiæ expertes id genus habitus non nouerint. Quare malim eos reponere inter qualitates præter hæc quatuor genera apparentes, aut aliam tradere habitus finitionem, ac uulgo datur. Nec mirandum uideatur, q. dixerunt qualitates, præter hæc quatuor genera apparentes. Nā Seuerino Boethio interprete Aristotelis in prædicamentorum libro hæc uerba sunt. Et fortasse alij quoq; apparebunt qualitatis modi, sed qui maxime dicuntur, fere tot sunt. Quarta regula. Titulus. XXVIII.

No-

Nomina magistratuum et dignitatum sunt in hoc primo genere qualitatis, ut pontifex, Episcopus, sacerdos, rex, consul, pretor, censor, ædilis, & id genus reliqua. Pauper item diues, fortunatus, infortunatus, beatus, fœlix, miser, nobilis, ignobilis, honoratus, gloriosus, & huiusmodi nomĩa sunt huius speciei

De ijs quæ sunt secundæ speciei qualitatis. Regula prima. Titu. 29.

Omnis naturalis potentia uel impotentia est in secundo genere qualitatis. Naturalis potentia est, qualitas ad bene operandum innata: ut salubritas, durities. Naturalis impotentia est qualitas ad male debiliterue operandum, aut ad patiendum innata: ut insalubritas, mollities. Trapezontius autem in dialecticis. Naturalis (inquit) potentia uel impotentia, dicitur uis quædam insita, uel imbecillitas, qua facilius quicq̃ aut ægrius, uel pati uel agere natura potest: ut durum, molle, ualetudinarius, robustus, & que huiusmodi sunt natura insita, non aduentitia Hæc illæ. Vires igitur naturales, planetarum, siderum, elementorum, animalium, plantarum, lapidũ & cæterorum sunt huius generis.

Regula secunda. Titu. XXX.

Omne simpliciter speciei proprium est in hoc secũdo genere qualitatis: ut risibile, flebile, disciplinæ susceptiuum, hinnibile, latrabile, mugibile, gannibile & huiusmodi alia. Tertia regu. Titu. XXXI

Omnis animæ potentia est huius secundi generis, Animæ potentia uis est eius, qua alicuius operis est effectiua. Eius quinq; sunt genera, ut hæc subiecta indicabunt.

- Vegetabilis
  - Algendi
  - Augendi
  - Minuendi
  - Generandi
- Potentia Sensitiua
  - Exterior.
    - Visus
    - Auditus
    - Odoratus
    - Gustus
    - Tactus
  - Interior
    - Sensus communis
    - Imaginatio
    - Existimatio
    - Phantasia
    - Memoria
- Appetitiua
  - Cupiendi
  - Irascendi
  - Volendi
- Motiua
  - Progrediendi
  - Nandi
  - Serpendi
  - Volandi
- Intellectiua
  - Simplex apprehendendi
  - Componendi
  - Diuidendi
  - Ratiocinandi
  - Contemplandi
  - Consultandi

Agens

Agens
Paßibilis

Non ignorandum est ab Auicenna, Alberto Magno, & plerisq; alijs poni quinq; sensus interiores, sensum communem, uim imaginatiuam, existimatiuam phantasiam, & memoriam. Ab Auerroi uero, Thoma aquino, & Marsilio Ficino in libro de uoluptate quatuor duntaxat, uim existimatiuam à phantasia non separātibus Nicephori hominis alioqui præstantis doctrinæ opinio neutiquam mihi probatur, uisum & cæteros sensus ponentis in ea qualitatis specie, quæ dicitur habitus & affectio.

De ijs, quæ sunt tertiæ speciei qualitatis Regu. prima. Titu XXXII.

Omnis paßio & paßibilis qualitas, est in tertio genere qualitatis. Paßio (ut hic accipitur) est qualitas transiens, quæ sensui paßionem infert, aut quæ à paßione infertur, ut rubor ex uerecundia, excandescentia ex ira, pallor ex timore, ira ex contristatione. Paßibilis qualitas, dicitur qualitas permanēs quæ sensui paßionem infert, aut quæ infertur à paßionibus, ut dulcedo, amarities, albor, nigror.

Paßio modo est actionis effectus, prædicamentū quidem ab alijs distinctum, ut calefieri, infrigidari, modo est qualitas transiens uel animæ uel corpori ex paßione innata, & res quedam media inter paßionem & qualitatem, qualitas inquam inchoata & imperfecta queq; non potēs est subiectum denominare, ut ira ex contristatione, erubescentia ex uerecūdia. Secunda regula. Titulus XXXIII.

Omnis qualitas sensibilis in hoc tertio genere collocatur, ut color, album, nigrum, flauum, liuidum, puniceum, purpureum, uiridum, cæruleum, sonus, uox, murmur, crepitus, susurrus, strepitus, fragor, sibilus, echo, odor, sapor, dulce, amarum, pingue, salsum, acre, austerum, acutum, acidum, calidum, frigidum, tepidum, humidum, siccum, lene, asperum, graue, leue. Tertia regula. Titu. XXXIIII.

Paßiones animæ, que & affectiones & perturbationes dicuntur à quibusdam in hac tercia specie collocantur Iacobus autem Fab. Stapu. homo doctißimus & de optimis studijs scribendo meritus optime ponit eas in prædicamento paßionis, nos supra medias esse diximus inter paßionem & qualitatē. Stapulensis Aristotelis uerba pēsitat illas paßiones aiētis, qualitates uero minime: pensitat & originem earundem, & (ut ita loquar) fluxitatem. Illi autē rem putant paßioni superadditam, & si non qualitatem perfectam, at semen & elementum qualitatis undeq; si accesserit permanentia, facile paßibilis qualitas coalescat. Paßiones animæ duodecim Egidius Romanus & alij Neoterici ponunt, amorem, desiderium, odium, abominationem, delectationem, dolorem seu tristitiam, spem, desperationem, audaciam, timorem, iram, segnitiem. His adduntur à quibusdam zelus, gratia, nemesis, misericordia, inuidia, erubescentia. Nonnulli species quoq; rerum tum sensibilium, tum intelligibilium & paßiones appellant & in hoc tertio genere qualitatis reponunt.

De ijs quæ sunt quartæ speciei qualitatis.

Regula

Regula prima. Titu. XXXV.

Omnis figura, & circa unumquodq; constans forma est in quarto genere qualitatis. Seue. Boethius figuram & formam hoc modo separat. Figura inquit est triangulum uel quadratum, forma autem ipsius trianguli uel quadrati quedam qualitas, unde etiā formosos homines dicimus. Figura enim quedā uel pulchrior, uel mediocris, uel alio quodam modo cōstituta qualitas forma nominatur. Figura (ut geometræ diffiniunt) ē quæ sub aliquo uel aliquibus terminis cōtinetur. Sub aliquo quidem, ut circulus: sub aliquibus uero, ut triangulum uel quadratum. Nicephorus inter figuram & formam hoc discrimē tradit. Figura dicitur talis expreßio & linearis effictio. Forma extrinsecus prominens coloris qualitas, idea, & informatio, & interpolata coloratio, & simpliciter talis quedam iniecta uisui, superficiei forma. Sunt qui figuram in rebus inanimatis accipiant, formam autem in rebus animatis. Alij porro figurā quidem fastigiose cedentem formam uero superficiē uocent. Hactenus Nicephorus.

Secunda regula. Titu. XXXVI.

Omnis qualitas circa quantitatem consistens, est in hoc quarto genere: ut paritas & imparitas circa numerum, rectitudo & curuitas circa lineam, cōcauum, connexum & planum, circa superficiem teres, rotundum, orbiculare, turbinatum, pyramidale, quadratum, trigonum, tetragonum, pentagonū, circa corpus.

Series prædicamenti actionis. Ti. XXXVII.

Actio

Immanens | Transiens

Actio immanens.

In intelectu | Extra intellectū

Intellectio

Simplicium apprehensiua | Nō simplicium apprehensiua

Simplicium apprehensio

Hæc simplicium apprehensio, ista, illa.

De ijs, quæ sunt in prædicamento actionis Regula. Titu. XXXVIII

Omnis dictio significans agere, est huius prædicamenti, ut calefacere, frigefacere, humectare, siccare, intelligere, appetere, uideri, audiri, olfaci, gustari, tangi, sentiri.

Series prædicamenti paßionis. Titu. xxxix.

Paßio

Spiritualis | Corporalis

Paßio spiritualis

Partis brutæ | Partis rationalis

Paßio spiritualis partis brutæ

Sensitiuæ | Appetitiuæ

Paßio sensus

Ab re uisibili illata | Nō illata ab re uisibili

Visio

Hæc uisio | Ista uisio | Illa uisio.

De ijs

De ijs quæ sunt in prædicamento paßionis
Regula Titu. XL.

Omnis dictio significans pati, est huius prædicamenti, ut ad intelligendum agi, delectari, contristari, irasci, sentire, uidere, audire, odorari, olfacere, gustare, tangere, dementari, doceri, uri, secari, calefieri, frigefieri, humectari, siccari, discere, sperare, metuere, & id genus reliqua. Scire uero est in prædicamento qualitatis.

Series prædicamenti Vbi. Titu. XLI.

Vbi

Commune — Proprium

Vbi commune

Extra aquam — In aqua

Vbi commune
extra aquam

In ciuitate — Extra ciuitatem

Vbi commune
extra aquam
in ciuitate

Sub tecto — Sub dio

Sub tecto

In loco sacro — In loco prophano

Sub tecto in lo
co prophano.

Publico — Priuato

In ædificio pri
uato.

In ædificio Socratis — In domo platonis.

Descriptio Vbi ex Trapezontio.

Titulus. XLII.

Vbi est quæ à loci circumscriptione procedit, corporis locatio. Non est enim idem locus & ubi: nam locus est in eo quod capit, ubi uero in eo quod circũscribitur.

De ijs quæ sunt in prædicamento Vbi.

Regula. Titu. XLIII.

Omnis dictio significans in loco, est in prædicamẽto ubi, ut in igne, in aere, in aqua, in terra, in urbe in agro, in eremo, in uilla, in templo, in theatro, Romæ, Athenis, in Academia, in Lyceo, domi, militiæ, humi, ruri, hic, isthic, illic.

Series prædicamenti quando.

Titu. XLIIII.

	Quando	
Præsens		Non præsens.
	Quando non præsens.	
Præteritum		Futurum
	Quando futurum	
Paulo post futurum		Non paulo post futurum
	Mox	
Hoc mox	Istud mox	Illud mox

Descriptio quando ex trapezontio.

Titulus. XLV.

Quando est quæ relinquitur ex tempore rerum affectio. Id diuiditur in præteritum, instans & futurum, quamuis nihil horum sit: nam cum hæc tria tẽpora sint, quando tempus non est, sed affectio rei, quæ

quæ fuisse, uel esse, uel futura dicitur.

De ijs quæ sunt in prædicamento quando. Regula. Titu. XLVI.

Omnis dictio significans in tempore, est in categoria quando, ut hodie, heri, nudiustertius: superiori mense, superiori anno, mane, meridie, uesperi, cras perendie, olim, quondam, olympiade centesima, anno à uirginis partu supra millesimum & quingentesimum decimotertio, & id genus cætera.

Series prædicamenti situs. Titu. XLVII

Situs

E natura | Ex appetitu

Situs ex appetitu

Intellectiuo | Sensitiuo

Situs ex uoluntate.

Sui corporis | Alieni corporis.

Situs sui corporis uoluntarius.

In pedes erecti | Nõ erecti in pedes.

Status

Hic status | Ille status | Iste status

Descriptio situs ex Trapezontio. Titu. XLVIII.

Situs est partium quædam positio ac ordinatio.

 qua

qua stantia, sedentia, aspera, leuia, & huiusmodi di-
cuntur.

De ijs, quæ sunt in prædicamento Situs.
Regula. Titu. XLIX.

Omnis dictio significans positionem quandam par-
tium ac ordinationem, est in prædicamento situs, ut
status, seßio, accubitus, iacere, Raritas, spißitudo,
asperitas, leuor, accliuitas, decliuitas, inclinatio, in-
flexio, supinitas, & id genus reliqua.

Series prædicamenti habitus.
Titu. L.

Habitus

Domesticus | Militaris.

Habitus dome-
sticus.

Vnius partis corporis | Plurium partium corporis

Habitus dome-
sticus plurium
corpis partiũ.

Mediate adiacens | Immediate ad-iacens

Indusiatura

Hæc indu-siatura | Ista indusi-atura. | Illa indusia-tura.

Descriptio habitus.

Titu. LI.

Habitus est res media inter corpora, & quæ eis adiacent, secundum quam hæc quidem habent, illa uero habere dicuntur, ut armatura, tunicatio.

De ijs, quæ sunt in prædicamento habitus. Regula. Titu. LII.

Omnis dictio habitum significans, est huius categoriæ, siue is sit domesticus, siue militaris, siue ad uelamen, siue ad cultum corporis pertineat, ut armatum esse, loricatum, pharetratum, galeatum, scutatum, palliatum, togatum, pileatum, calceatũ, annulatum, torquatum, coronatum, & huiusmodi alia.

De dictionibus aliquot quæ vel ad diuersa prædicamenta, vel ad vnius eiusdemq; seiunctas species referuntur.

Caput huius introductiõis tertiũ

Quod una eademq; species secundum aliud atq; aliud diuersis generibus supponi poßit. Titu. I.

Tametsi uerißime dictum sit à philosopho in prædicamentorum libro diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, id est

secundũ

ſecundum ſpeciem differentiæ, nihilo tamen minus u-na eademq; ſpecies pro diuerſis ratiõibus ſupponi di-uerſis gñribus põt, quod ne cui parum eruditorum mirabile uideatur, ipſius Ariſtotelis ex eodem libro uerba ſubijciam. At uero (inquit) non decet contur-bari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitionem facientes, multa de relatiuis interpoſuiſſe Habitus enim & diſpoſitiones horum quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus Penè enim in õnibus talibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ ſingula ſunt, Et non multo poſt ſubdit. Amplius ſi contingat hoc ipſum & quale, & relatiuum eſſe, nihil eſt in-conueniens in utriſq; hæc generibus enumerare. Quæ uerba Boethius enarrans. Nam cum ſit uerum (inquit) unam eandẽq; rem duobus diuerſis gene-ribus non poſſe eſſe ſuppoſitum, illud tamen conue-nit, ſecundum aliud atq; aliud, unam eandemq; ſpe-ciem duobus generibus poſſe ſubnecti.

De habitu, diſpoſitione, ſcientia, ſenſu, & poſitione. Titu. II.

Sicut Ariſtoteli & Boethio placet, habitus (quæ & habitudo dicitur) diſpoſitio, ſcientia, & ſenſus modo in relatione, modo in qualitate numerantur. In relatione quidem, nam & habitus, habilis rei ha-bitus dicitur, & res habilis habitu habilis: diſpoſitio diſpoſitæ rei diſpoſitio, diſpoſita res, diſpoſitione di-ſpoſita, ſcientia, ſcibilis rei ſcientia, ſcibilis res ſcien-tia ſcibilis: ſenſus, ſenſibilis rei ſenſus, ſenſibilis res, ſenſus ſenſibilis. In qualitate uero, q ab ea ſubiecta qualia

qualia denominantur. sic & positio nunc ad aliquid est, in eo quod positæ res positio est, & posita res est positione posita: nunc prædicamentum ab alijs distinctum, quod & situs dicitur, in eo q, ab illa sedentia, stantia, rara, spissa, aspera, leuia, & eiusmodi denominantur. Recentiores dialectici duplicia relatiua constituentes: hæc quidem, quæ appellant secundum dici, illa uero secundum esse, nihil ex alijs prædicamentis inter relatiua secundum esse numerant, at non parum multa inter secundum dici relatiua. Hoc insuper addunt priorem ad aliquid definitionem à Platone profectam, utrisq; relatiuis cõuenire, quam Aristoteles posteriore solis secundum esse relatiuis conuenienti iure correxerit.

De raro, spisso, leui, & aspero. Titu. III.

Rarum, spissum, leue & asperum (si Alberto magno credimus) trifariam accipiuntur. Primum quidem, ut positiones quasdam partium significant. Nã rarum ideo uocatur, quia partes eius ita distant à se, ut inter eas alieni generis corpus poßit admitti, ut spongia, pumex. Spissum, quoniam ita sibi partes uicinæ sunt, atq; ad se inuicem strictæ, ut inter eas nullum corpus poßit incidere, ut ferrum, adamas. Leue, q, eius partes æquali iacent superficie, ita ut nulla earum emineat, ut lamina argentea. Asperum cuius partes inæqualiter sitæ sunt: ita ut aliæ emineant, aliæ uero sint depreßæ, ut tyrocnestis. Et hoc modo sunt in categoria situs. Deinde autem ut tactui inferunt paßionem, & sic in tertio quali-

tatis

tatis genere collocantur. Postremum uero, ut figuræ sunt, & in quarta specie qualitatis reponuntur.

De calido, humido, & lumine.

Titu. IIII.

Calidum, humidum, & lumen primum quidem spectātur, ut igni calidum natura inest, aquæ humidum, lumen corpori luminoso, suntq; in secundo genere qualitatis. Deinde autem, ut substantiarum susceptibilium affectiones sunt, & in primo qualitatis genere collocantur. Postremum uero, ut sensum paßione afficiunt: lumen quidem uisum, illa uero tactum, & sunt tertij generis eiusdem prædicamenti.

De doctore, imperatore, uiro, & comite.

Titu. V.

Doctor si ad discipulum refertur, est in Categoria relatiuorum: nam doctor discipuli doctor est & discipulus est doctoris discipulus. Si eum significat, qui docendi quopiam habitu præditus est, tametsi iam nemo sit ei discipulus, est in prima specie qualitatis. Ita Imperator cum ad exercitum mutuo refertur, nomen est adaliquid, cum eum significat, qui habitum et autoritatem habet imperandi, in primo qualitatis genere numeratur. Porro, si uir maritū significat, relatiuum nomen est: si sexum in secunda specie qualitatis: si ætatem, in prima eiusdem collocatur. Comes uero si ducis comes dicitur, relatiuū est indignius correlatiuo: sin autem comitis comes: ut in illo mimographi: comes facundus in uia pro uehiculo est: relatiuū est æquali consistens comparatione. FINIS.

PSALMO. CXIII.

τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοὶ

Montes exultauerunt ut Arietes,

Et colles sicut Agni ouium.

καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.

CRACCOVIÆ.
Excudebat Matthias Scharffen-
bergus, M. D. XLVI.

Ioan
asari

—

Dialec
ctica

—

Crac
1540